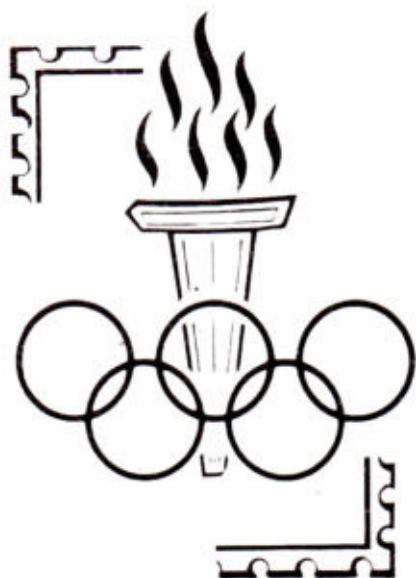

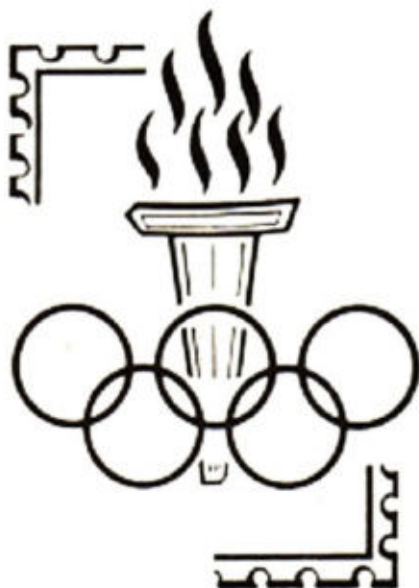
OLYMP-SPORT

Vladimír Váňa

Tématický exponát

Ročník XIV.

2-45-1981

OLYMP-SPORT

Zpravodaj sekce Olympijská a sportovní filatelie při Komisi námětové filatelie S Č S F

Ročník XIV

2 / 45 / 1981

Vážení a milí čtenáři !

Dnešní číslo našeho zpravodaje 2/45/1981 má neobvyklou formu, na kterou za 13 let co vychází nejste zvyklí. Je to číslo vyložené monotematické. Přesto se ale domníváme, že jej přivítáte se stejným zájmem jako čísla předchozí a se stejnou pozorností / ne-li větší / si jej pročtete. Bude Vám mít všem určitě co říci.

Předkládáme Vám v něm velice zajímavou a poučnou práci našeho předního námětového sběratele a vystavovatele, vedoucího námětové sekce Esperanto Vladimíra Váni z Plzně. Jsou v ní shrnuty dlouholeté sběratelské a hlavně vystavovatelské zkušenosti - a co víc, je napsána všem srozumitelnou a přístupnou formou. Je to opravdu velice potřebná pomůcka pro orientaci v problematice tvorby tematických exponátů. Z Vašich dotazů a korespondence víme, že si v mnohých případech nevíte rady s některými problémy. Zde se o ně s autorem můžete podělit a doplnit si své příp. mezery.

Po dohodě s autorem jsme jeho práci doplnili v závěru několika listy ukázek z exponátů ved. sekce tak, abyste si o některých uvedených skutečnostech dovedli udělat představu, jak by měly vypadat v našem námětu. Snad jsme vybrali dobře a názorně. Nešlo nám o ukázky materiálů, ale spíše o formu úpravy a způsobu tvorby jednotlivých albových listů, jakož i ukázky titulních listů.

Jelikož tento zpravodaj vydáváme ve spolupráci s námětovou sekcí Zdraví a gestorem pro NF jihočeského KV SČSF, mají výtisky pro ně jiný přebal a postrádají tuto naši úvodní stránku. Je nahrazena úvodním názvem a vydavatelem. Omlouváme se Vám za toto malé nedopatření, ale z techn. důvodů to nešlo jinak. Postrádáme tedy název práce Vlad. Váni a ten je : **TÉMATICKÝ EXPONÁT**

Tematické exponáty představují nejnáročnější formu námětového sbírání známek a ostatního filatelistického materiálu. Začínajícímu námětovému sběrateli a vystavovateli se proto málokdy podaří ihned na poprvé vytvořit opravdový tematický exponát na žádoucí úrovni. Pravdou bývá, spíše opak. Proč? Protože námětová filatelie a námětové exponáty byly - a leckdy dosud jsou - považovány za nejnáročnější formu filatelistického projevu. A tak mnoho sběratelů námětářů s tímto sje-
dnočeným pohledem k sestavení tematického exponátu přikročilo. Také si příliš nelámali hlavu četbou odborné námětové literatury a článků o tvorbě námětových exponátů ve Filatelii i Mladém filatelistovi. Mysleli si, že stačí nashromáždit většinou jen známkový materiál na zvolené téma, nalepit jej na albové listy a k tomu napsat text při-
pomínající výpis z naučného slovníku. Přesto se alespoň pokusili a ukázali na výstavě svou představu.

Mnoho námětářů v krajích i jinde v celé ČSSR ani tento první po-
kus neučinilo. Nadále shromažďují známky pouze v zásobníku. Všem těm-
to váhající, i těm kteří tvoření námětového exponátu skusili, je ur-
čena knížka Vladimíra Váni. Napsal jí na základě svých vlastních sku-
šeností. Je totiž autorem úspěšného tematického exponátu "Kapitoly z
historie esperanta", který získal několik posílených medailí na vý-
stavách celostátních i mezinárodních. Jako každý úspěšný vystavovatel
však nematle sleduje odbornou námětářskou literaturu. Přesto své sku-
šenosti a poznatky opřel o další zásady a zásady, obsažené v časopise
Filatelie a v dalších časopisech. Jejich sezná, který může čte-
lům posloužit k orientaci, předkládá v závěru své práce.

Váňův "Tematický exponát" je proto dobrým průřezem nashromáždě-
ných praktických i teoretických poznatků a příkladů. Zabývá se všemi
základními otázkami tvorby tematického exponátu: vymezuje pojem moti-
vového a tematického exponátu /což dnes někteří námětáři ve svých ex-
ponátech dostatečně nerozlišují/, podrobně se zabývá na přípravné
období k sestavení exponátu, volbu tématu a správného názvu /s uká-
kami příkladů/, na osnovu čili plán exponátu, způsob zpracování té-
matu, popis, různé druhy filatel.materiálu i úpravu temat.exponátu.

Všeobecně přijatými zásadami i zkušenostmi, v knížce uvedenými,
by se pak měli řídit všichni tvůrci tematických exponátů. Vyvarují se
některých častých omylů, dosáhnou solidní výchozí základy, vyžní stu-
peň výstavní medaile, radat s dobře vykonané práce i body pro svůj
klub a kraj v soutěži aktivy.

Ing.Lumír B r e n d l

člen vedení KNF SČSF ooooo

oo

Vy dal jihočeský KV SČSF v Českých Budějovicích ve spolupráci
s námětovými sekcemi OLYMPSPORT a ZDRAVÍ jako metodickou pomůcku pro
KNF a námětové sběratele jihočeského kraje.

Neprodejná tiskovina, slouží pouze pro vnitřní potřebu. Text ne-
prochází jazykovou úpravou.

Se souhlasem autora Vladimíra Váni a předsednictva KV SČSF zápa-
dočeského kraje v Plzni k tisku připravil Jaroslav Justýn a doplnil
ukázkami albových listů.

Vyšlo v listopadu 1981 v nákladu 220 výtisků

oo

DVA SMĚRY NÁMĚTOVÉ FILATELIE

oooooooooooooooooooooooooooooooooooo

Sbíráním poštovních známek a ostatních filatelistických materiálů podle námětů na nich zobrazených, podle účelu vydání nebo podle vztahu ke zvolenému motivu zabývá se námětová filatelie. Je jedním z nejmladších sběratelských oborů, současně však oborem nejrozsáhlejším. Zahrnuje v sobě dva hlavní směry tvorby sbírek a exponátů, a to sbírky m o t i v o v é a sbírky t é m a t i c k é. Zásady tvorby obou druhů sbírek jsou natolik odlišné, že sběratel měl by si být vědom těchto odlišností, aby správně zaměřil své sběratelské úsilí.

Zatímco základem tvorby m o t i v o v é sbírky je studijní spracování filat.materiálů, základem tvorby t é m a t i c k é sbírky je spracování odborného tématu. V motivové sbírce text popisuje a komentuje filatelistický materiál /dále jen FM/, v tématické sbírce má však nosnou funkci a FM dokumentuje a ilustruje to, co říká text. Z tohoto zásadního rozdílu vyplývají pak některé další odlišnosti:

Motivová sbírka obsahuje všechny známky a ostatní FM téhož či příbuzného obrazového motivu nebo stejného účelu vydání. Má obsahovat i celé serie známek nebo jiných FM, jejichž vydávání se pravidelně opakuje, FM totožné povahy /OSH, Červený kříž a pod./, může obsahovat i varianty známek, papíru, soubkování, zkusné tisky, esaje ap. Text je stručný a slouží jen k vyvětlení FM a k upozornění na fil. zvláštnosti /druh tisku, barevné odchylky a pod./. Ve své podstatě blíží se tak motivová filatelie klasické teritoriální filatelii - motivová sbírka se liší od teritoriální jen oblastí zájmu /výběrem motivu/, a případně řazením FM ve sbírce. Zatímco teritorialista zabývá se o FM jedné země nebo určitého území a řadí je ve sbírce spravidla chronologicky, motivový sběratel hledá FM z celého světa, avšak jen s obrazem zvoleného motivu /např. fauna/ a tyto řadí systematicky, chronologicky, podle země nebo kombinací uvedených způsobů. Rozhodující charakteristikou je pro něho motivová shodnost FM.

Motivové sbírky byly a jsou v převážné většině případy jakýmsi předstupněm vyššího typu sbírky, sbírky tématické. Poskytují k ní základní materiál, který sběratel později rozšiřuje o další doklady se zvoleným tématem sdánlivě nespojující, tak jak rozšiřuje své odborné i filatelistické znalosti.

Tématická sbírka spracovává určité téma, t.j. s á k l a d n í m y š l e n k u, kterou rozvádí dopodrobnější osnovy a nakonec pak do konkrétních textů. Rozvoj osnovy má být /mimo jiné/ plynulý a hluboce propracovaný. Tomu je podřízeno i hledisko kladené na FM: zařazování celých serií, variant, odchylek atd. nepřispívá k plynulosti tématu a proto je neúčelné. FM se vybírá z více hledisek, především však tak, aby co nejlépe dokladoval to, co říká text. Tématický sběratel musí mít nejen filatelistické, ale i odborné znalosti o zvoleném tématu, a to znalosti velmi hluboké. Sestavení tématické sbírky je tedy obtížnější; tématická sbírka dovede však zaujmout a poučit i nefilatelistu, a proto je v řadě zemí i v ČSSR po zásluze dávana přednost tématické filatelii před filatelií motivovou. Proto i tato publikace zabývá se tématickou filatelií, konkrétně pak tvorbou t é m a t i c k é h o e x p o n á t u /výstavního objektu/.

Na výstavách poštovních známek je námětová třída obsazena spravidla nejpočetněji, a to alespoň v ČSSR téměř výhradně jen tématickými exponáty. Průměrné hodnocení exponátů je však proti ostatním výstavním třídám nižší. Příčinou tohoto stavu je především neznalost základních teoretických otázek budování tématického exponátu a bezradnost, jak začít. V časopise Filatelie byly sice již před léty a

od r.1971 pak systematicky a opakovaně uveřejňovány fundované články o všech problémech námětové filatelie i články našich předních vystavatelů o tématech, která si zvolili - sběratelé však tyto články nejen nestudují, ale často snad ani nečtou, jak vyplývá z dotazů k základním, vícekrát vysvětlovaným otázkám. Je ovšem pravdou také to, že prudký rozvoj námětové filatelie se odrazil zcela pochopitelně i ve vývoji její teorie. Některé dřívější názory jsou dnes již překonány - a ten, kdo buduje svůj první exponát a nemá dostatek filatelist. zkušeností, nemusí vždy rozpoznat co je základní neměnnou zásadou a co již neplatí.

Druhým důvodem nízké úrovně tematických exponátů je pohodlnost některých sběratelů, jejich nedostatečná píle a příprava. Tematická filatelie klade na sběratele velké nároky: nejen na jeho filatelistické znalosti, bez nichž nemůže dokladovat zvolené téma nejvhodnějším FM, ale navíc i znalosti odborné. Hluboké odborné znalosti a kteréhokoli oboru lidské činnosti může mít ovšem jen ten, kdo se o příslušný obor zajímá, má k němu svůj vyhraněný vztah a nelituje proto stovek hodin, aby si své znalosti stále a systematicky doplňoval. Čas a úsilí, které sběratel věnuje přípravě a tvorbě tematického exponátu, nutně se projeví na konečném výsledku. Žádný, tedy ani tematický exponát - má-li být kvalitní - nelze vybudovat v krátké době, bez hlubokých znalostí a větších finančních nákladů. Proto vytvoření exponátu práce nekončí - je třeba jej stále a systematicky vylepšovat a zdokonalovat. Cesta na filatelistický Olymp, k těm nejvyšším stupňům výstavních medailí trvá léta a vede přes soustavné prohlubování odborných i filatelistických znalostí a systematickou tvůrčí práci s exponátem. Čekat, až získáme všechny odborné informace nebo veškerý existující materiál, znamená nevytvořit exponát nikdy: protože kdykoliv po vytvoření exponátu dovine se informace nebo získáme FM - mnohdy zcela náhodně - o jeho existenci jsme neměli ani potuchy.

Vytvořit kvalitní tematický exponát není jednoduchou záležitostí. Jsou to stovky hodin práce a odříkání mnohých nefilatelistických radovánek. Není to cesta lehká a není pro pohodlné: ale ten, kdo chce něco dokázat, na ní vstoupí - a neustoupí, i když se třeba nikdy až na samý vrchol nedostane.

SBÍRKA A EXPONÁT

oooooooooooooooooooo

Námětovou sbírkou je v podstatě každý jakkoli třídný soubor FM vztahujících se k témuž motivu nebo účelu vydání. Sbíрка jako celek se nevystavuje a nehodnotí. Nepodléhá tedy žádným pravidlům. Její rozsah, uspořádání i obsahová náplň závisí jen na sběrateli. Její námět může být jakkoli rozsáhlý; takový široký základ je dokonce vhodný, protože umožňuje sběrateli shromáždit nejen velké množství FM, ale i poznatků a odborných znalostí, které se vztahují ke zvolenému námětu, a ty pak může s úspěchem využít při tvorbě tematického exponátu. Tematické exponáty vznikají ve většině případů vždy z námětové sbírky - filatelista nejprve sbírá FM námětu, který ho z nějakých důvodů zaujal, a teprve později dospívá k rozhodnutí vytvořit exponát a vystavit jej. Proto by tvorbě námětové sbírky, zpracované až už motivově či tematicky, měl sběratel věnovat stejnou péči a pozornost jako tvorbě tematického exponátu, aby sbírka skutečně mohla být materiálovou základnou exponátu.

V rozsahu sbírky, která má někdy i přes tisíc nebo i více listů, není tedy sběratel nijak omezen. To však neplatí o exponátu. Podle platného výstavního řádu i všíte praxe přiděluje se každému exponátu na výstavě u nás i v zahraničí spravidla 5 výstavních ploch, tj. osmdesát /někdy jen 60/ albových listů. Na tomto počtu listů musí sběra-

tel zvolené téma beze zbytku vyčerpat a zpracovat je tak, aby prokázal hluboké odborné i filatelistické znalosti. Z tohoto důvodu i proto, že exponát vstupuje do veřejné soutěže, jakou je každé filatelistické výstava, musí sběratel při tvorbě exponátu dodržovat určité zásady a pravidla, chce-li v této soutěži uspět.

Tato pravidla vyplývají z definice tématického exponátu: Tématický exponát je vystavený objekt, který tvoří uzavřený celek, filatelisticky dokumentovaný a ilustrovaný. Analýzou této definice dospějeme k hlavním požadavkům, které jsou na tématický exponát kladeny:

1. tématický exponát je objekt určený k vystavení. Nejde tedy o celou sbírku, ale pouze o její část /je-li sbírka základem exponátu/, omezenou rozsahem přidělených výstavních ploch.

2. tématičnost je hlavním kritériem, které odlišuje tématický exponát od motivových exponátů i exponátů ostatních sběratelejších oborů. V motivových exponátech text popisuje a komentuje filatelistický materiál /FM/, v tématických exponátech slouží FM k dokumentaci a ilustraci tématu rozvedeného do textů. Tomuto zásadnímu rozdílu je podřízen jak charakter a rozsah textů, tak i způsob výběru FM a jejich rozmístění v exponátu.

3. z požadavku uzavřenosti exponátu vyplývá nutnost zcela vyčerpat zvolené téma na přiděleném počtu výstavních ploch, a to tak, aby bylo zpracováno komplexně a uceleně ze všech aspektů, včetně návazných souvislostí a jinými příbuznými náměty a námětovými oblastmi, aby bylo zpracováno s patřičnou hloubkou a potřebnými detaily, avšak bez sbytečných odchylek a přerušování kontinuity textů na listech a aby se postupně rozvíjelo s náležitou dynamikou a gradací a bylo také uzavřeno /zakončeno/.

4. předpokladem správného rozvoje tématu ve všech souvislostech je hluboké studium nejen odborné, ale i filatelistické literatury, protože sebefundovanější odborné znalosti jsou při tvorbě exponátu zcela bezcenné, nelze-li je filatelisticky doložit. S hloubkou zpracování souvisí pak nutnost hledat další souvislosti zvoleného tématu, které mohou téma osvětlit z dalších, dosud málo známých nebo zcela neznámých aspektů - tedy originalita tématu i zpracování.

5. tématický exponát je především filatelistickým objektem, a jako takový musí obsahovat FM. Z pojmu "filatelistický objekt" vyplývá, že FM je hlavní složkou exponátu, má vedoucí dlohu: kdyby tomu tak nebylo, nešlo by o filatelistický objekt! Tato role FM nesmí být ničím potlačována - ani nefilatelistickými materiály, které do exponátu nepatří, ani příliš dlouhými texty nebo nevhodnou úpravou. FM slouží k dokumentaci a ilustraci textů, tj. dokládá a vysvětluje je. Musí tedy existovat úzké sepětí mezi textem na listě a použitým FM. Požadavek je nikoli filatelistická, ale tématická úplnost: z toho plyne nutnost jednotlivé filatelistické materiály /FM/ zhodnotit z hlediska jejich použitelnosti pro zvolené téma a materiály vybírat. A to tak, aby exponát obsahoval FM tématicky nejvhodnější, při tom však různorodý a co nejvíce různý.

V dřívější době, ale někdy ještě i dnes můžeme vidět na výstavách exponáty, které jsou průřezem celé sbírky /sběratel vystaví jen některé listy sbírky, spravidla ty, které obsahují nejvíce zajímavé a nejhodnotnější FM/, nebo jsou ukázkou z jedné či více kapitol /pokud se sbírka člení na kapitoly/. Oba způsoby mají však značné nevýhody. V prvním případě texty na listech z různých částí sbírky spravidla na sebe navažují - spád libreta je porušen, a navíc, v exponátu většinou nejsou rozvedeny všechny hlavní otázky tématu, protože ne všechny lze dokládat nejvíce zajímavými FM. Při ukázkách z jedné či více kapitol se sice tyto nedostatky odstraní, sběratel však nemůže ukázat všechny nejvíce zajímavé a nejhodnotnější FM, protože ty spravidla nejsou umístěny jen v jedné kapitole sbírky.

Je tedy stejné, že exponát musí být zcela záměrně a plánovitě vybudován jako **s a m o s t a t n ý o b j e k t**, a to s ohledem na počet albových listů, které může sběratel vystavit a při respektování všech zásad tak, jak jsou uvedeny v dalších kapitolách. V dnešní velké konkurenci na výstavních místech uspět jen exponát, který splňuje všechna náročná kritéria a který byl jako výstavní objekt **s p e c i e l n ě p ř i p r a v e n**.

PŘÍPRAVA NA SESTAVENÍ EXPONÁTU

oo

Prvním předpokladem konečného úspěchu je pečlivá, spravidla několikiletá příprava na sestavení exponátu. Čím je příprava pečlivější, tím lepší je výsledek. Tato příprava v sobě zahrnuje:

1. důkladné studium teorie námetové filatelie a všech zásad pro budování tematických exponátů,
2. výběr, či-li volbu tématu,
3. vyhledání odborné literatury k danému tématu, její prostudování a pořízení výpisků,
4. vyhledání a prostudování odborné filatelistické literatury s cílem zjistit, jaký FM ke zvolenému tématu existuje,
5. obstarání vhodného FM,
6. zpracování osnovy,
7. zpracování libreta,
8. převedení libreta do konečných textů a vypracování makety exponátu, tj. náčrtku umístění textů a FM na albových listech.

V praxi spravidla neprobíhají jednotlivé body přípravy za sebou tak, jak jsou uvedeny, ale současně /např. studijní činnost - body 1, 3 a 4/, se prolínají /sběratel studuje odbornou i filatelistickou literaturu po částech a průběžně vyhledává a shromažďuje FM/, nebo probíhají i opačně /náhodný objev FM vyvolá potřebu hledat v odborné lit. zda materiál má příslušnou souvislost se zvoleným tématem a zda je tedy v exponátu využitelný/.

Jak bylo již uvedeno, lze sběrateli jen doporučit, aby budoval svou sbírku se stejnou péčí jako exponát. Může ji budovat jako motivovou nebo tematickou; v tom případě se vztahují i na sbírku všechny zásady tvorby tematického exponátu včetně pečlivé přípravy s těmito rozdíly:

- sběratel není omezen rozsahem sbírky a v důsledku toho ani šíří jejího tématu,
- neumísťuje-li sbírku /nebo její část/ na albové listy, odpadá převedení libreta do konečných tvarů textů a vypracování makety.

Jednou z nejdůležitějších fází přípravy na sestavení exponátu je studijní činnost námetáře, který v sobě zahrnuje studium teorie námet. filatelie a především pak tvorby tematických exponátů, a dále studium odborné a filatel. literatury. Slovo "studium" je zde plně na místě - jde o skutečné, důkladné studium, spojené s promýšlením, jak získané poznatky a vědomosti aplikovat při řešení konkrétních otázek budování vlastního exponátu. Studium teorie námetové filatelie je důležitá doplnit

- návštěvu výstav poštovních známek a studium nejvýše hodnocených exponátů, které jsou tou nejlepší praktickou školou nám. filat., a na nichž můžeme konfrontovat /nejlépe s blokem a tužkou v ruce/ teoretické zásady s jejich praktickou aplikací,
- účastí na besedách s jury, které jsou při některých výstavách pořádány,
- konzultací všech teoretických i praktických otázek budování exponátů s vyspělými vystavovateli,

Studium odborné literatury je bezpodmínečně nutné k tomu, aby sběratel mohl zvolené téma komplexně a fundovaně zpracovat. Odborné znalosti o tématu musí být dostatečně hluboké, sběratel musí znát i ty nejmenší podrobnosti a souvislosti, protože jen tak může s dostatečným nadhledem posoudit co je důležité a co nikoliv, a jen tak zjistit zajímavé souvislosti tématu i s jinými oblastmi filatelie. Může tedy využít i takový FM, jehož vztah k tématu není na první pohled patrný. Nelze dát obecnou radu, jakou literaturu a v jakém rozsahu prostudovat - to závisí na zvoleném tématu a sběratelově pílí. V podstatě jde o to zjistit o tématu i ty nejmenší podrobnosti a souvislosti, které zjistit vůbec jde. Proto sběratel nevystačí jen se svými znalostmi, ale musí prostudovat veškerou dosažitelnou odbornou literaturu a naučné slovníky, informace však musí hledat i v různých ročenkách, časopisech, novinách, navštěvovat přednášky přísluš. tématického saměření atd. Studium odborných znalostí o zvoleném tématu není a nemůže být jednorázovou - prakticky nikdy nekončí: informace je třeba stále doplňovat studiem nových poznatků, neboť jen tak může si sbírka i exponát udržet svou aktuálnost.

Smyslem studia filatel. literatury je zjistit, zda a jaký FM existuje ke zvolenému tématu. To sběratel zpočátku mnohdy ani neví, stejně jako neví, zda jednotlivé části tématu lze filatelisticky doložit. Nejde ovšem o jakýkoliv FM: vystavovatel musí prokázat /a v exponátu doložit/, že má dokonalý přehled o FM, který se vztahuje ke zvolenému tématu a který

- pochází nikoli jen z jedné nebo několika zemí, ale z celého světa - prakticky ze všech zemí, který takový FM vydaly
- je různorodý - nejde tedy jen o poštovní známky, ale o FM v nejširším slova smyslu: pošt. razítka všech druhů, celiny, zajímavé celistvosti, dopisnice polní pošty, novinové pásy, recepisy, přednámk. dopisy atd.
- dokladuje co nejlépe zvolené téma a je co nejvzácnější. Proto sběratelé zajímají i různé varianty a odchylky, jsou-li vzácnější než základní materiál a jsou-li i tématicky vhodné. Stejně tak při možnosti volby vystavovatel vyhledává především takový FM, který myšlenky tématu přímo dokumentuje.

Sběratel tedy musí mít dobré znalosti i s jiných oborů filatelie, především teritoriální a poštovní historie a celin. Informace musí čerpat z katalogu pošt. známek, příležitostných a jiných druhů razítek a celin /pokud tyto katalogy vůbec existují/, ale i z filatel. časopisů, katalogů výstav, monografií a další filatel. literatury; a stejně jako při studiu odborné literatury, i v tomto příp. musí sledovat nové poznatky dříve vydaných FM i informace o nových materiálech, a své znalosti v tomto směru neustále doplňovat.

Informace z odborné i filatelistické literatury se postupně hromadí - proto se osvědčilo pořizovat si výpisky, tyto stále doplňovat a třídit podle vlastního zvoleného systému např. kartotékovým způsobem/.

Každému, kdo hodlá budovat sbírku nebo exponát na určité téma, lze jen doporučit, aby se stal členem některé námětové sekce, které existují při Komisi námětové filatelie SČSF. Sekce vydávají své spravodaje i další odbornou filatel. literaturu, a v jejich řadách jsou prakticky všichni naši nejskutečnější námětoví vystavovatelé. Zde může začínající vystavovatel načerpat tolik teoretických i praktických rad, informací a znalostí, které by jinak sám třeba marně hledal.

VOLBA TÉMATU oooooooooooo

Některí námětoví sběratelé - spravidla Ti, kteří podceňují teorii námětové filatelie - neznají základní pojmy, saměňují je a dochází pak k nedorozumnění, které se projevuje v nekvalitním libretu. Zeptáte-li

se takového filatelisty na téma jeho sbírky či exponátu, dovíte se, že sbírá "zvířata" - tedy téma "Fauna", jiný sbírá "umění", "malířství" atd. Zde jsme u kořene věci: filatelista stotožňuje motiv známek a případně i název exponátu /nepříliš šťastně zvolený/ s tématem exponátu. To je však zásadní omyl - protože téma je ústřední myšlenka nebo souhrn myšlenek sbírky či exponátu, kterou pak rozvádíme do textů na jednotlivých listech a dokládáme FM. Je to tedy jakási páteř celé sbírky, její záměr. Vrátime-li se k prvnímu uvedenému případu, je zřejmé, že slovo Fauna může být názvem sbírky či exponátu, že však žádnou ústřední myšlenku, tj. záměr, n e v y j a d ř u j e . Tak vznikají - naštěstí již jen sporadicky - exponáty, kde známky s obrazem brouků, zvířat, květin a pod. jsou uspořádány podle příslušné zoologické nebo botanické systematiky a celek je doplněn správně dlouhými texty s množstvím odborných informací o každém jednotlivém druhu včetně latinských názvů - kde se vyskytuje, kde sídlí, čím se vyznačuje atd. Jde o jakýsi ilustrovaný přírodopis. Jednotlivé listy sbírky spolu souvisí jen tím, že jde ve všech případech o zvířata, květiny apod. Jistěže celá zoologická říše stejně jako botanická není bez zajímavosti - ale ten, kdo se o problematiku zajímá, naleznе sevrubnější poučení a lepší obrázky v odborné literatuře. O tematickém exponátu se někdy říká, že je svým způsobem tvůrčím dílem a přirovnává se k dobré knize. Tato přirovnání nejsou vůbec nadnesená. Tématem jakéhokoli slovesného díla je jednou nebo dvěma větami vyjádřený obsah, hlavní myšlenka - na př. v případě všeobecně známého díla B. Němcové "Babička" můžeme téma charakterizovat jako život babičky v kruhu její rodiny a vylíčení tehdejší doby, venkovských i společenských poměrů. To je ta hlavní myšlenka, rozvedená do jednotlivých kapitol a vět. Stejně by tomu mělo být v tematickém exponátu.

Na počátku sběratelského úsilí filatelista zajímá určitý námět a začne proto sbírat poštovní známky a příp. další FM se vztahem k tomu- to tématu-námětu. Teprve později může se dostavit myšlenka vytvořit exponát a vystavit jej. V jiných případech filatelista /zvláště mladý/ začne sbírat známky s určitým motivem z toho důvodu, že se mu tyto líbí svou barevností, provedením, grafickou úpravou - tedy z důvodů estetických. Zpočátku sbírá jen to, co se mu líbí - hlubší zájem se může /ale také nemusí/ dostavit později. V těchto případech - kdy sběratel buduje nejprve sbírku, což je v převážné většině případů - je oblast volby tématu celkem jednoznačně dána námětem jeho sbírky. Filatelista si pak klade otázku, jak tento námět ohraničit, jak jej vymezit, na které části námětu se soustředit, aby splnil všechny náročné požadavky, kladené na tematický exponát.

Všichni však víme, že i mezi námětovými sběrateli jsou filatelisté, kteří s velkým úsilím a často za nemalé peníze shánějí FM, který jim chybí, aby jej pak /když jej získají/ založili do zásobníku nebo krabice. O získaný materiál se víc nestarají, nestudují jej - protože jim chybí skutečný, hlubší vztah k námětu, který si zvolili. Vytvoření dobrého tematického exponátu je ovšem záležitostí ještě daleko náročnější - a proto je zde na místě varování: než sběratel učiní rozhodnutí o volbě tématu svého exponátu, měl by si položit otázku a pov- tivě si odpovědět, zda má ke zvolenému tématu osobitý, vyhraněný vztah a zda jej téma zaujalo natolik, že je ochoten a schopen věnovat studiu a tvorbě exponátu stovky hodin. Nemůže-li si jednoznačně a uspokojivě odpovědět, je lépe se do exponátu vůbec nepouštět.

Při volbě tématu je nutno zvážit některé okolnosti, zejména - zda množství a druh odborných informací umožňují správně odborně rozvinout základní myšlenku, zpracovat ji do hloubky vč. podrobností a uceleně vč. návazností na další námětové oblasti,

- jaký je předpoklad, že téma bude možno doložit FM /a to zejmé-

na vzácným/ s přímým vstahem k tématu. Sběratel musí si být vědom, že existují témata dobře doložitelná, nebo doložitelná jen za cenu t.zv. nepřímé dokumentace, případně nedoložitelná, a že tedy již sama volba tématu určuje někdy maximální hranici ocenění exponátu, i kdyby jeho tvůrce měl sebevětší odborné znalosti. Jestliže sběratel v průběhu budování exponátu zjistí, že téma nelze dobře a kvalitně dokladovat, nic nebrání tomu, aby téma svého exponátu změnil; dokonce by to v takových případech měl učinit vždy a nespokojit se tím, že exponát nakonec nějak hodnocen bude. Je tedy zřejmé, že téma exponátu stanovené v této fázi nemusí být ještě definitivní, a to až do doby, dokud sběratel nemá shromážděny všechny odborné informace a FM pro exponát.

Na téma klademe ještě další požadavky - aby bylo pokud možno originální a úzké. Originalita tématu spočívá ve volbě nového, dosud nespracovaného tématu, ale také v osobitém zpracování známého nebo rozšířeného námětu - tím, že jej spracujeme z jiných pohledů a v jiných souvislostech, že novým a originálním způsobem spracujeme některý detailní úsek známého námětu. Druhou, neméně významnou součástí kritéria originality je originalita filatelistické dokumentace, které sběratel dosáhne pečlivým, často až badatelským studiem FM a odhalením méně známých nebo zcela nových tematických souvislostí se zvoleným tématem.

S pojmem originality tématu souvisí jeho šíře - v teorii tvorby tematických exponátů se dočteme, že téma má být úzké. Tento pojem chápou někteří sběratelé tak, že by exponát měl zpracovávat jen některé hlavní otázky tématu, nebo že by, např. u historických témat, mělo jít o velmi krátké časové období apod. Tak tomu však není - pojem "úzké téma" je třeba chápat jako "dobře vymezené téma", tj. ohraničené tak, aby jej bylo možno správně a do hloubky rozvinout, uceleně zpracovat, na přiděleném počtu výstavních ploch zcela vyčerpat a při tom doložit vhodným FM s přímým vstahem k tématu. Šíře tématu je totiž závislá na

- a/ přiděleném počtu výstavních ploch
- b/ existencí FM, vhodného k dokladování tématu

Přidělený počet výstavních ploch, tj. 80 albových listů pro jeden exponát je podle stanoviska SČSF považován za optimální pro rozvoj základní myšlenky a její rozpracování do hloubky i ve všech souvislostech a návaznostech. Je ovšem limitujícím faktorem pro šíři tématu - široce pojaté téma nelze na tomto počtu listů zpracovat do potřebné hloubky a mnohdy jej nelze vyčerpat ani v hlavních rysech: proto je tedy třeba téma dobře vymežit.

Z uvedeného je zřejmé, že exponát, který obdržel na světových nebo mezinár.výstavách pod patronátem FIP zlatou medaili a získal tak oprávnění být vystaven na 10 plochách /160 alb.listů/, může zvolené téma rozšířit. Naopak v případě, kdy exponát může být v zahraničí vystaven jen na 60 listech /5 x 12 listů/, je třeba exponát koncipovat pro tento počet listů a někdy tedy i snížit původní téma.

Limitujícím faktorem je ovšem i existence vhodného FM. Čím více FM existuje, tím užší téma můžeme zvolit - ale z praxe je známo, že některá užší témata lze spravidla obtížněji dokladovat, a někdy je nelze dokladovat vůbec. Možnosti filatel.dokumentace a ilustrace dostávají se tak do rozporu s požadavkem co nejúžšího vymezení tématu. V tom je důležitý příliš úzce vymezených témat.

Příklad: exponát "Význam rostlin pro člověka" zpracovává nebo by měl zpracovávat poměrně široké téma - již ze samotného názvu je patrné, že bychom se měli dovědět prakticky o všech nebo téměř všech rostlinách světa, o jejich pěstování, významu pro kulturu prostředí, výživu /obilí/, užitku pro průmysl atd. Takové téma nelze ovšem uceleně zpracovat na 80 listech. Zúžíme-li jej např. na "Léčivé rostliny ve službách farmaceutického průmyslu", má exponát již svým názvem naději - a při kva-

litním libretu a FM velmi reálnou - na vyšší hodnocení, nemůže jej však vytvořit v krátké době. Může se dokonce stát, že neexistuje dostatek vhodného FM a budeme tedy nuceni téma změnit.

Jiný příklad širokého a úzkého tématu: exponát nazvaný "Dřevařství" má široké téma. Mal by návštěvníka výstavy seznámit s těžbou dřeva, jeho zpracováním na pilách, využitím dřeva v průmyslu /nábytek, papír, knihy, noviny atd/, použitím odpadu dřeva, nahrazováním dřeva jinými surovinami atd. Zvolíme tedy užší téma, např. "Výroba papíru", "Nábytkářský průmysl" apod. Na tomto příkladu vidíme, jak je důležité správně vymezit téma budoucího exponátu. Ten, kdo to neučiní, sbírá vše - v uvedeném příkladu vše o dřevařství. Získá tak hodně FM použitelného pro sbírku s námětem "dřevo", přesto však ne vše, co potřebuje při případném pozdějším zúžení tématu /exponát o výrobě papíru měl by se zmínit v úvodu např. také o papyrusech/. Takovému sběrateli je často líto ponechat FM "jen" ve sbírce a pro exponát zvolit užší téma, při němž by využil pouze část FM a další by musel případně obstarat, a volí proto raději širší téma, aby využil pokud možno všech FM. Výsledkem je téma nezpracované do hloubky a předem odsuzující exponát k tomu, že nikdy nemůže dosáhnout vyšších stupňů výstavních medailí. To je jeden extrém. Druhý spočívá ve volbě příliš úzkého tématu, pro něž neexistuje dostatek vhodného FM. Tento problém řeší pak sběratelé různě - textem, v němž uvádějí nedoložitelné informace a porušují tak zásadu úzkého sepětí textu a FM, nebo používají ve větším rozsahu tzv. nepřímou dokumentaci /osobnost, o níž pojednává text dokládají např. známky a obrazy místa jejího narození nebo pošt. razítkem k výročí narození či úmrtí této osoby apod./. V jiných případech sběratel rozvádí téma do zcela nepodstatných a nedůležitých podrobností a vyhledává až krkolomné souvislosti, aby zvolené téma přece jen nějak filatelisticky doložil, a to zejména vzácným materiálem, který však má se zvoleným tématem jen velmi málo, nebo vůbec nic společného.

Na otázku, jak široké téma zvolit, neexistuje jednoznačná odpověď. Šíří tématu musí posoudit sběratel sám jak z hlediska možnosti rozvoje tématu a jeho ucelenosti na přidělených výstavních plochách, tak i z hlediska možnosti filatelistické dokumentace a ilustrace. Spolehlivým vodítkem není délka časového období nebo vývoj určitého jevu, ale jen splnění obou zmíněných předpokladů. Obecně lze stanovit, že čím více různorodého FM existuje k určitému tématu, tím užší téma lze zvolit a naopak. Hranice zužování tématu je dána tím, aby téma bylo možno zpracovat skutečně do hloubky, avšak bez nepodstatných detailů, a aby takto vymezené téma bylo možno dokladovat jak tematicky, tak i filatelisticky zajímavým materiálem.

Volba tématu do značné míry předurčuje tvář budoucího exponátu. Proto je třeba této otázce věnovat náležitou pozornost již nyní - a téma změnit, ukáže-li se v průběhu další práce na exponátu jako málo vhodné.

OSNOVA EXPONÁTU

oooooooooooooooooooo

Osnova má zabezpečit, aby zvolené téma bylo po věcné stránce logicky, přehledně a vyváženě zpracováno a v návaznosti na texty proveden pak správný výběr FM. V podstatě jde o to určit, které okruhy otázek tématu budou v exponátu dokladovány. Jestliže téma je páteří exponátu, osnova je jeho kostrou, soupisem jeho jednotlivých dílčích myšlenek, na které se každé téma rozpadá. Heslovitou formou sepišeme proto okruh otázek tak, aby zvolené téma bylo beze zbytku vyčerpáno. Protože osnovu budeme později rozpracovávat do libreta a nakonec pak do konkrétních textů pro albové listy, je třeba již formulací jednotlivých dílčích otázek pamatovat na to, aby téma bylo:

a/ s p r á v n ě r o z v i n u t o, tj. aby exponát měl úvod /uvvedení do děje, výchozí stav/, pokračoval dynamickým a gradovaným rozvojem základní myšlenky /vlastní obsah exponátu/ a byl také logicky ukončen /zhodnocení exponátu, výhled do budoucna, poučení pro dnešek apod./. Z požadavku správného rozvoje tématu vyplývá, že jednotlivé dílčí myšlenky nelze okleštovat nebo vypustit jen proto, že je nelze dokladovat tím nejvhodnějším FM, který má sběratel k dispozici,

b/ z p r a c o v á n o v y v á ž e n ě, tj. aby důležitým otázkám osnovy věnoval sběratel více prostoru /a tedy více albových listů exponátu/ než otázkám méně důležitým nebo podružnějším,

c/ s p r a c o v á n o u c e l e n ě, tj. v příslušných souvislostech s příbuznými náměty i dalšími námětovými oblastmi. Tématický exponát zpracovává vždy více motivů - např. exponát "Výroba papíru" nevystačí jen s FM na motiv "papír", ale měl by ukázat i těžbu dřeva a sběr odpadových surovin jako výchozí suroviny k výrobě papíru /motivы dřeva, les, odpad.suroviny apod./, měl by se zmínit o materiálech používaných na psaní před vynálezem papíru atd.

Při rozpracovávání tématu do osnovy měl by sběratel dbát také na to, aby budoucí exponát byl pozitivně společensky angažovaný. Vůbec ale nejde o to téma nějak násilně doplňovat o případné politické aspekty - společenská angažovanost v nejširším slova smyslu spočívá v boji za pokrok a v boji proti všemu, co pokrok lidstva brzdí. Proto je společensky angažovaný každý exponát, ukazující umělecký, společenský nebo vědecký přínos určité osobnosti, výnam různých objevů, uměleckých směrů a všeho, co bylo v minulosti vykonáno pro lepší život budoucích generací, boj lidstva proti hladu, nemoci, analfabetismu, pomoci tělesně postiženým atd.

Jako příklad uvádím část osnovy tématického exponátu "Kapitoly z historie esperanta", a to jednak z úvodní, jednak ze závěrečné části:

1. Potřeba jednoho společného dorozumívacího jazyka
2. Snahy o rozšíření některého mrtvého jazyka /latina, řeština/ nebo některého tzv.světového jazyka
3. Proč nemůže být společným jazykem žádný z národních jazyků
4. Nutnost vytvoření umělého jazyka
5. Pokusy o vytvoření umělého jazyka
6. Touha po společném dorozumění dala vzniknout Esperantu
7. Cíle Esperanta
8. Je Esperanto řešením problému

atd.

Závěrečná část, pojednávající o praktickém využití Esperanta:

71. Esperanto jako kulturní činitel
 - a/ Literatura
 - b/ Specializované nakladatelství esp.literatury
 - c/ Hudba, film, divadlo
72. Využití Esperanta ve vědě
73. Esperanto v obchodě
74. Mezinárodní veletrhy a Esperanto
75. Výnam Esperanta pro filatelii
76. Výnam Esperanta pro dnešek

atd.

Vedlákem pro řešení hesel osnovy a později listů v exponátu je jen požadavek logického rozvoje tématu. Nejčastěji používaný způsob je řazení chronologické - může však být i jiné, vyplývá-li z tématu. Těmito otázkami se zabývá další kapitola. Při řazení hesel vycházíme nejen ze znalostí odborné problematiky, ale i z FM, který již máme nebo víme o jeho existenci a předpokládáme, že jej získáme. Proto v této fázi rozhodujeme již o jeho zařazení do jednotlivých částí exponátu. Při-

slušné údaje je vhodné si poznamenat /nejlépe k přísluš. heslu/ a materiál uspořádat systémem, který si zvolíme, např. podle jednotlivých částí osnovy. Prakticky postupujeme tak, že vybereme nejdůležitější okruhy otázek a současně nejvýznamnější materiál a posuzujeme, zda a do jaké míry lze tento materiál pod vybraná hesla zařadit. Hesla vybíráme od nejdůležitějších k podružnějším, FM od nejvýznamnějšího k méně významnému. V praxi to ovšem nebývá tak, aby k nejdůležitějším heslům existoval jen nejvýznamnější materiál, a tak stojíme často před otázkou: čemu dát přednost, zda důležité otázky tématu dokumentované méně významným materiálem, nebo méně důležité otázky a významnému materiálu? Každý takový případ musí individuálně posoudit sám sběratel. Obecně však platí, že důležité otázky vypustit nemůžeme /bylo by porušeno logické členění a rozvoj tématu/, u méně důležitých otázek posoudíme "váhu" jejich důležitosti pro téma a to, zda nejde o podružné, bezvýznamné detaily. Umění tvorby tematického exponátu je právě v tom, jak co nejlépe a nenásilně skloubit různé protiklady, s nimiž se setkáme.

V první fázi vybíráme hesla tak dlouho, dokud nemáme podchyceny všechny hlavní otázky i důležitéjší podrobnosti a návaznosti na jiné oblasti. Nesnažíme se tedy úzkostlivě o to, aby hesel bylo přesně jen tolik jako listů exponátu - na jednom listě mohou být dokumentovány dvě, nebo i více myšlenek. Jiným otázkám naopak věnujeme více listů. Proto počet hesel může být větší nebo menší než počet listů - v případě potřeby jej zredukujeme až při tvorbě libreta. Jen tímto postupem můžeme docílit, abychom exponátem vyjádřili takový okruh otázek, který vyjádřit chceme.

Může se stát, že sběratel ví o existenci vhodného FM, ale nezíská jej ihned a nebo jej nezíská vůbec - při tvorbě osnovy s ním však uvažoval. Na druhé straně získá někdy materiál, s nímž nepočítal, o jehož existenci nelze se nikde dočíst a o němž neměl ani potuchy: jde zejména o t é m a t i c k y z a j í m a v é c e l i s t v o s t i, získané víceméně náhodně. Takový materiál mnohdy ovlivní způsob dokumentace libreta a zdůrazní nebo rozvede některé otázky do podrobností, s nimiž sběratel nemohl v osnově vůbec počítat. Z toho je zřejmé, že osnova je jen pomůckou pro tvorbu libreta a definitivních textů, je jen vodítkem: ale protože kdykoliv později může dojít ke změně okruhu otázek, o nichž má exponát pojednávat, sběratel přes všechnu plánovitost musí umět improvizovat - prostě musí být skutečným t v ů r c e m exponátu.

Závěrem ještě jedna poznámka: první nápad nebývá vždy nejlepší - bylo by proto jen ku prospěchu věci nechat osnovu exponátu "uzrát", tj. vytvořit exponát /bez definitivních textů/ jen na papíru. Celé řešení důkladně promyslet a vrátit se k němu po určité době.

ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ TÉMATU

oooooooooooooooooooooooooooo

Díločím myšlenky tématu/hesla osnovy/ musíme určitým způsobem seřadit, aby se zvolené téma logicky rozvíjelo a mělo spád. Řazení hesel osnovy můžeme provést v podstatě těmito způsoby:

1. podle významových /věcných/ souvislostí díločích myšlenek tématu,
2. chronologicky, tj. v časové návaznosti
3. podle emisních hledisek
4. kombinací dvou nebo i tří uvedených způsobů

Vyspělí sběratelé v praxi nikdy nepoužívají jen jednoho z uvedených způsobů, ale vhodně tyto způsoby kombinují, a to v celém exponátu, jeho částech /kapitálách/ nebo i na jednotlivých listech. Obecně platná rada, jak tu či onu část zpracovat, neexistuje - v tom je kus tvůrčího talentu ale i cit pro zpracovávanou problematiku a charakter FM i odborných informací. Převážnou část témat lze zpracovat chronologicky. Existují ale témata /jejich částí/, kde tento způsob použít nelze.

Za příklad různých způsobů zpracování může posloužit téma z oblasti kosmických letů. Je-li exp. nazván např. "Dobývání kosmu", očekáváme, že se v jednotlivých částech exponátu dovíme o touze člověka překročit hranice zemské přitažlivosti, o průzkumu vesmíru, programech dobývání kosmu, umělých družicích, letech pokusných zvířat, prvním letu člověka do vesmíru, dobytí měsíce atd. Jednotlivé kosmické lety mohou být dokumentovány a ilustrovány chronologicky, mohou však být řazeny také jinak - např. podle významu získaných výsledků z průzkumů kosmického prostoru. V takovém případě jde o první, systémový způsob zpracování. Kdyby exponát byl nazván např. "Od Gagarina po dnešek", dá se celkem logicky předpokládat, že tvůrce exponátu bude postupovat tak, jak uvedl v názvu, tj. chronologicky. Konečně exponát např. "Výzkum kosmu na známkách" napovídá již svým názvem, že se dozvíme o výzkumu kosmického prostoru jen to, co lze dokladovat známkovým FM.

Zde je na místě skutečně důrazné varování: zamýšlí-li sběratel takto zpracovat svůj exponát, lze mu jen poradit, aby svůj čas, úsilí i finanční prostředky věnoval užitečnější věci - protože výsledkem nebude ani tematický, ale ani motivový exponát, nýbrž jen jakýsi h y b r i d, který nemůže být dobře ohodnocen. Nejde jen o to, že - jak napovídá již sám název - sběratel použil k dokladování tématu místo různorodého FM jen poštovní známky, ale zejména o to, že již předem omezil rozvoj tématu emisními hledisky. Rozpracované téma je ve své konečné podobě /textech na listech/ samozřejmě vždy určitým kompromisem mezi odbornými znalostmi a existencí FM; rozdíl je však v tom, že zatímco téma má být rozpracováno i v různých souvislostech a návaznostech na další námětové oblasti, tedy uceleně, téma exponátu v uvedeném smyšleném příkladu zvolil sběratel až dodatečně, na základě znalostí, jaké stránky a oblasti výzkumu kosmu jsou motivem vybraných poštovních známek. Proto ani nemohl postihnout další aspekty tématu! Téma nemůže být ucelené a nemůže být dobře rozvinuto. Tomu je podřízen i výběr FM, který se v takových případech týká zpravidla jen jednoho motivu, zatímco tematický exponát liší se od motivového mimo jiné právě tím, že zpracovává více motivů. Sem patří všechny exponáty, které již ve svém názvu obsahují slova "... na známkách", "... ve filatelii" apod.

Toto omezení rozvoje tématu emisními hledisky je tím nejjednodušším, ale také nejhorším způsobem, který může lehce sklouznout k motivovému /při tom však nedokonalému/ zpracování celého exponátu nebo jeho části. Proto je pro tvorbu exponátu jako celku tento způsob nepoužitelný. FM je většinou řazen podle formálních hledisek - stejný motiv známek, razítka k opakujícím se událostem v různých letech apod. Způsob řazení FM k rozvoji tématu nijak nepřispívá, téma je s t a t i c k é.

Zcela vyjíměčně je tento způsob únosný při zpracování některé menší části nebo kapitoly exponátu, pokud má ovšem své opodstatnění a může téma osvětlit z jiné stránky. Texty musí být samozřejmě vždy tematické. Příkladem může být kapitola "Lékařské kongresy" z exponátu nazvaného např. "Lékařská věda". FM k lékařským kongresům bylo by možno začlenit i do ostatních kapitol - zde by však v záplavě důležitějších informací mohla zaniknout myšlenka, že jde o odborná vědecká kolokvia nemalého významu a zejména by nebylo na první pohled patrné, že tyto kongresy se víceméně pravidelně opakují, specialisté z celého světa si vyměňují své zkušenosti, utužuje se jejich spolupráce a kongresy tak přispívají i k rozšíření nejnovějších poznatků lékařské vědy. Proto se sběratel nemůže spokojit s textem, že ten či onen kongres byl významný, kdy a kde se konal atd. O každém kongresu je třeba říci, čím přispěl k rozvoji lékařské vědy a pod.

Pro lepší pochopení celé otázky uvádím charakteristiku /nikoli návyk/ jednotlivých částí sbírky "kapitoly z historie esperanta" a způsob jejich zpracování:

1. Problém různorodosti jazyků, pokusy o mezinárodní jazyk
2. Vznik esperanta, jeho cíle a přednosti
3. První kroky esperanta
4. Rozšíření jazyka do všech oblastí
5. Esperanto v jednotlivých zemích světa
6. Světové esperantské kongresy
7. Slavní esperantisté
8. Praktický význam esperanta
9. Hold tvůrci esperanta

Způsob zpracování: 1., 5., 7., 8., 9. kapitola - je použit první, systémový způsob podle věcných souvislostí. Druhá kapitola je zpracována částečně chronologicky /historie vzniku esperanta/, zbývající část rovněž dle věcných souvislostí. Třetí kapitola je kombinací všech způsobů: část o průkopnících esperanta je zpracována podle emisních hledisek /téma vychází z FM, jímž jsou celistvosti a tematicky zajímavými adresami - jiný materiál neexistuje!/, vývoj esper. hnutí ve Francii a ČSSR chronologicky, zbývající část podle věcných souvislostí. Obdobně je tomu ve 4. kapitole, která popisuje vlastní historii a je proto nejrozsáhlejší: část o vývoji dělnického esperantského hnutí je zpracována chronologicky, část Esperanto a pošta podle emisních hledisek /již z názvu vyplývá, že tato část je determinována FM - pojednává o oficiálním uznání esperanta poštovními správami a o tom, jak se toto uznání projevilo/, zbytek podle věcných souvislostí. V 6. kapitole je kombinován první a třetí způsob: materiálem jsou především /nikoli však výlučně/ razítka světových esperantských kongresů.

LIBRETO, TEXTY, EXPONÁT

oooooooooooooooooooooooooooo

Někteří sběratelé stotožňují pojem "libreto" s osnovou exponátu nebo názvy kapitol a domnívají se, že podstata věci a možný úspěch spočívají v tom, jak vzletně se jim podaří tyto názvy sepsat.

Chápat takto pojem libreto je ovšem zásadní omyl, protože libretem tematického exponátu je obsahově věcné rozvedení základní myšlenky do větných textů, tedy **s o u v i s l ý t e x t v š e c h l i s t ů e x p o n á t u**. Je zřejmé, že vyhovět občas se vyskytujícímu požadavku o uveřejnění toho či onoho libreto nemá smysl. Nejen proto, že dva sběratelé téhož námětu nezískají nikdy zcela shodný FM, ale i proto, že při znalosti odborné problematiky můžeme sice konstatovat, zda je zvolené téma logicky a věcně správně rozvinuto, nemůžeme však posoudit, zda libreto je pro daný exponát dobré či nikoliv, nevidíme-li současně FM, který má sběratel k dispozici. Dobré nebo výborné je libreto jen tehdy, má-li úskou návaznost na FM.

Zatímco v období tvorby exponátu je výběr filatelist. materiálu podřízen požadavku rozvoje zvoleného tématu, ve vlastním exponátu má a musí mít dominantní postavení FM. Jinak by nešlo o **f i l a t e l i s t i c k ý o b j e k t**! Úkolem textu je pak pomáhat objasnit téma, pochopit a hodnotit jej a zdůvodnit výběr použitého FM. Text se tak stává **s p o j o v a c í m ě l á n k e m** mezi FM, a v tomto smyslu je druhou řadou, i když pro rozvoj tématu důležitou součástí tematického exponátu. Z této úlohy textu vyplývají požadavky na něj kladené. Text má být:

- a/ stručný
- b/ úzce spjatý s použitým FM
- c/ souvislý pro celý exponát

Požadavek maximální stručnosti textu vyplývá z podřízenosti textu FM. Text má být co nejvýstižnější, při tom však úsporný; v současné době považuje se za optimální rozsah dva až čtyři řádky textu na list.

Neuškodí prověřit text tak, že postupně vypouštíme jednotlivé výrazy a sledujeme, zda se nezměnil nebo neochudil smysl sdělované myšlenky. Text lze zpracovat větnou nebo heslovitou formou. Běžné zkratky textu jsou přípustné.

Jak vidíme, téma se má plynule a logicky rozvíjet - texty na jednotlivých listech musí tedy logicky na sebe navazovat tak, aby text v celém exponátu byl souvislý. Někdy však lze vidět exponáty, kde texty na listech mají spolu jen málo společného. Tento nedostatek vzniká někdy tím, že sběratel nebudoval exponát jako samostatný celek na zvláštní téma, ale vybral jednotlivé listy sbírky. Někdy však vzniká také nepozorností při budování exponátu. Před vlastním vyhotovením exponátu měli bychom proto ještě zkontrolovat, zda něco neuniklo naší pozornosti a zda se uvedené nedostatky v textech nevyskytují. Můžeme to provést tak, že přečteme texty pro jednotlivé listy za sebou tak, jak budou zařazeny v exponátu. Texty by měly být souvislým pojednáním o tématu bez zbytečných odchylek a i bez FM sdělit něco o tématu i úplnému laikovi.

Správný rozvoj tématu vyžaduje, aby libreto mělo spád, aby návštěvníka výstavy upoutalo. K rozvoji tématu ovšem nepřispívá ani opakování stejného textu na více listech, i když třeba vyjádřeného jinými slovy, ani texty, které popisují FM / např. "K výstavě byly vydány zvláštní příležitostné známky", nebo "Pošta používala zvláštní příležitostné razítka" apod./, nebo uvádí údaje o něm /země a rok vydání, zoubkování, průsvitky, náklad apod./, protože nemají s tématem nic společného. Ale pozor, nic nelze brát dogmaticky: v exp. např. "První známky světa", "Výroba známky", "Filatelistické výstavy" a pod. jsou takové údaje zcela funkční, protože vycházejí z tématu a jsou proto úplně oprávněné. Při tvorbě textů by si proto sběratel měl stále opakovat základní poučku /dokud se mu nedostane "do krve"/, že tematický exponát musí rozvíjet téma - a měl by kontrolovat, zda se touto poučkou řídí.

Snad největším problémem je pro velkou část vystavovatelů požadavek úzkého sepětí /vzájemné návaznosti/ textu a FM - požadavek, aby vše co je v textu, bylo také dokumentováno a ilustrováno FM. To je alfa a omega tvorby tematického exponátu a snad vůbec ten nejdůležitější požadavek, kritérium oprávněnosti tematické filatelie! Bez něho není tematický exponát tematickým exponátem. Důsledkem perespektování tohoto požadavku je pak to, že sběratel nechtěně promarnuje veškeré úsilí, námahu a finanční oběti, které exponátu věnoval: i kdyby exponát obsahoval ten nejvzácnější, po stránce kvality luxusní materiál a byl upraven na prostu perfektně, nemůže být hodnocen!

Zmíněný nedostatek má své příčiny zpravidla v mylné představě, že nedostatek detailních odborných informací v exponátu mohl by být hodnocen jako neznalost odborné problematiky. Libreto je tak vysoce fundovaným pojednáním o tématu - protože však sběratel přeceňováním odborné stránky současně podceňuje /byť by si to i neuvědomoval/ úlohu FM, je řada myšlenek /k nimž neexistuje vhodný FM/ nedoložena nebo doložena jen částečně či nepřímo.

Vzájemné sepětí textu a FM je zachováno, jestliže FM dokládáme všechny klíčové prvky textu. Přečteme tedy text na listě, najdeme jeho hlavní, klíčové prvky a zkontrolujeme, zda jsou doloženy. Příklad: ve větě "Skladatel N. složil mnoho operních děl" je klíčovým prvkem zcela nepochybně osobnost skladatele, kterou tedy musíme filatelisticky doložit. A jak je to s jeho operními díly? Text nekonkretizuje které opery to byly; víme jen, že jich bylo mnoho - doložíme tedy nejvýznamnější z nich. Rozšíříme-li uvedenou větu a řekneme-li "Skladatel N. složil mnoho operních děl, jimiž proslavil se v Metropolitní opeře i jinde v cizině", budí druhá část věty zvědavost, která díla skladatele proslavila: ne každá opera se hraje v cizině a ne každá proslaví svého tvůrce. Bylo by samozřejmě lepší uvést v textu přímo názvy oper - ale i tak musíme

tyto opory doložit: ovšem jen ty, které se v cizině skutečně hrály a skladatele proslavily, jinak by šlo o nepravdivou dokumentaci a nedostatečné filatelistické znalosti. Samozřejmě musíme doložit i budovu Metropolitní opery v New Yorku. Je tedy zřejmé, že klíčový prvek může být ve větě jen jeden, většinou však - zejména při složitějších textech - jich bývá více. Klíčovými prvky věty jsou především některá podstatná jména - ta, která dávají větě právě ten význam a smysl, který má.

Dříve, než přistoupíme k tvorbě libreta, musíme mít pohromadě již všechny FM, který má být v exponátu umístěn. První rozvrh osnovy nebývá zpravidla nejlepší - po obstarání FM zjistíme, že některé části exponátu lze dokladovat jen novějším materiálem nebo nepřímo, jiná hesla nebyla po stránce dokumentace dobře uvážena a lze je zpracovat jen motivově, další hesla měla svůj význam jen při vyhledávání FM a pod. Tyto a ještě některé další důvody vedou k tomu, že libreto nemůže být jen pouhým slovním rozšířením hesel osnovy, ale skutečnou tvůrčí prací a uměním improvizovat. Proto může v této fázi docházet jak ke změně nebo rozšíření hesel osnovy, tak i k jinému rozmístění některých FM.

Součástí libreta mohou být také názvy kapitol nebo jednotlivých částí exponátu, uvedené v záhlaví každého listu a případně doplněné bližším podtitulem, vztahujícím se k otázce, dokladované na příslušném listu. Názory na oprávněnost členění exponátu do kapitol se různí; skutečností však zůstává, že některá témata se mu sřejmě nevyhnou. Protože však nepůsobí dobře opakuje-li se na řadě listů stejný název, navíc někdy bez jakéhokoliv bližšího podtextu, měl by být tento způsob používán jen tehdy, vyplývá-li ze zvoleného tématu a různorodého zpracování jeho jednotlivých částí.

Při rozpracování hesel osnovy můžeme v praxi postupovat např. tak, že si napíšeme pořadová čísla albových listů od 1 do 80 /na jeden list pod sebou nebo každé číslo na zvláštní list/ a k nim pak přiřazujeme detailnější popisy dílčích myšlenek tématu včetně poznámek o FM. Jeden až dva listy musíme rezervovat pro titulní a úvodní list. Pro správné rozvržení FM na jednotlivé listy použijeme pomocný albový list, na němž FM předběžně rozmístíme. Vodičkem pro libreto je osnova, která se v této fázi spřesňuje a někdy i částečně mění, jak bylo již uvedeno. Např. jestliže jsme v osnově správně neodhadli počet listů na nichž má být určitá myšlenka vyjádřena, získali jsme jiný FM a pod.

Příklad rozpracované části tématu o historii esperanta:

Jedna z částí exponátu pojednává o tom, že společný dorozumivací jazyk je třeba vytvořit uměle. Příslušná část osnovy /heslo/ zní "Nutnost vytvoření umělého jazyka" a je plánována na dva albové listy /s ohledem na její menší důležitost v kontextu celého exponátu/. Libreto rozpracované na oba listy:

1. Snahy o vytvoření společného jazyka podpořil druhý kongres I. internacionály za předsednictví K. Marxe a B. Engelse
2. K poznání nutnosti vytvořit společný jazyk uměle dospěl již Jan Amos Komenský v díle "Via Lucis"

Dosáhne-li exponát po čase takové úrovně, že je ohodnocen alespoň malou pozlacenou medailí a může se tedy účastnit nejvyšších typů výstav i v zahraničí, musí být texty na listech koncipovány v některém z tzv. světových jazyků nebo v jazyku země, kde se výstava koná. V těchto případech musí sběratel zvláště dobře uvážít rozsah textů v jednotlivých jazycích a zpracovat je skutečně úsporně, nepřipraví-li exponát pro takovou výstavu speciálně jen v cizím jazyku.

Máme-li připraveny definitivní texty i FM, přistoupíme k vytvoření makety, tj. náčrtku umístění textů a FM na albových listech. Tomu, kdo připravuje svůj první exponát lze jen doporučit, aby jej zpracovával po částech a vytvořil jen několik listů nebo kratší kapitolu. Na

nich vyzkoušel způsob zpracování, rozmístění textů a FM, popisy, zvolenou úpravu atd., a vše opakoval tak dlouho, až jej výsledek uspokojí. Po vyhotovení exponátu je velice důležité rozložit si jednotlivé listy na stole nebo na zemi a provést kontrolu z hlediska jednotnosti úpravy, vyváženého rozsahu textů, rozmístění různorodého FM atd. Vyvážené texty jsou takové, jejichž rozsah na jednotlivých /sousedících/ listech exponátu je přibližně stejný. Jednotlivé druhy FM měly by být rozmístěny v celém exponátu, nejen na některých listech. I když se někdy nevychytneme výjimce, přece jen vedle sebe nebo blízko sebe neměly by se vyskytovat listy s dlouhými a příliš krátkými texty. Stejně jako by neměly být některé části tématu dokladovány jen poštovními známkami, jiné celistvostmi atd. Touto kontrolou můžeme zjistit různé nedostatky exponátu v úpravě, listy přehutěné FM, nebo zdánlivě nedokončené apod. Můžeme je tedy odstranit ještě před odesláním exponátu na výstavu.

Při vypracovávání makety musí být FM upraveny již tak, jak je uvidíme v exponátu, tj. podloženy podkladovým papírem, zabaleny v umafánu, v hawidkách apod. - podle toho, jaký způsob úpravy zvolíme. Náčrtky lze dělat nejrozumnějším způsobem - skutečné velikosti, jen tak od ruky ve zmenšeném měřítku apod. Jiným způsobem je kombinace makety s přípravou albových listů. Spočívá v tom, že si nastříháme proužky papíru o stejných rozměrech jaké mají zvolené texty a rozmísťujeme je spolu s FM na pomocném albovém listě /vhodný je list s podtiskem/ tak dlouho, až nás výsledek uspokojí. Umístění FM a textů od horního okraje a postranních okrajů směříme a přeneseme na čistý albový list, nebo pod pomocný albový list podložíme čistý list a okraje FM a příp. i textů označíme jehlou nebo špendlíkem. Maketa je poslední fází přípravy a jákousi generální zkouškou před vlastním vyhotovením albových listů; zde máme ještě poslední možnost změny textů i rozmístění FM. Při dobré přípravě jde pak sestavení exponátu rychle od ruky - nezdržujeme se úvahami co, jak a kam umístit.

FILATELISTICKÝ MATERIÁL / FM / oooooooooooooooooooooooooooooooooooo

Filatelistickým materiálem /FM/ rozumíme v podstatě všechny doklady poštovního provozu - poštovní známky, denní, příležitostná, propagační a strojová razítka, otisky výplatních strojů /OVS/, celiny, celistvosti, dopisnice polní pošty, dopisnice ze zajateckých a koncentračních táborů, předznakové dopisy, dopisy dopravené neobvyklým způsobem, obálky 1.dne vydání /FDC/, anaglogické pohlednice /Cartes maximum/, R-nálepky, obaly známkových sešitků atd.

FM je druhou složkou tematického exponátu, a to složkou, která má v exponátu dominantní postavení. Tuto zásadu musí mít sběratel stále na paměti při výběru materiálu, který provádí proto, aby zpracovávané téma mělo spád a nebylo rozvláklé. Výběr FM je tak jedním z hlavních znaků, jímž se tematický exponát liší od exponátů tzv. klasických sběratelských oborů. Zopakujme si, že kompletnost FM zde není cílem - exponát se posuzuje jen podle toho, jak rozvíjí zvolené téma a jak je toto téma dokladováno. FM vybíráme z více hledisek, především však z hlediska co nejvhodnější dokumentace a ilustrace libreta. Proto FM je na jednotlivých listech rozmístěn jen tak, jak to vyžaduje sled libreta, tj. bez ohledu na místo, datum a účel vydání. Sběratel se musí snažit dokladovat text vždy hlavním motivem /obrazem, textem účelem vydání/ FM. Případné další motivy by měly text dále prohlubovat a rozvíjet. Při dokladování libreta pojednávajícího p historii je nutno dbát na to, aby vybraný FM podpořil a umocnil dobovou atmosféru, tj. aby FM svým vzezřením i textem a obrazem /známky, obrazové celiny atd/ tvořil harmonický celek s textem.

Dalšími hledisky, k nimž přihlížíme při výběru FM, jsou především jeho různorodost, co největší stupeň vzácnosti a kvalita.

Různorodost tj. různé druhy FM jsou pro tvůrce tématického exponátu nejen nutností - i při bohatství motivů poštovních známek nebylo by možno řadu dílčích myšlenek dokladovat, jestliže bychom nepoužili také jiné druhy FM - ale i předpokladem vyššího hodnocení exponátu, neboť použitím různorodého FM prokazuje sběratel své filatelistické znalosti. Použití různorodého FM umožňuje také správně rozvinout a do hloubky zpracovat téma, které jsme zvolili. Při rozmisťování FM v exponátu měl by sběratel dbát nejen na vkusné a esteticky působivé rozmístění FM, ale i na to, aby jednotlivé druhy FM byly pokud možno rozmístěny v celém exponátu a celek pak působil vyváženě.

Vzácnost tj. má-li být exponát dobře hodnocen, musí se sběratel snažit o zařazení co největšího počtu vzácných, zřídka se vyskytujících FM. Tato snaha nesmí však být samoučelná a vést k zařazování vzácných materiálů za každou cenu - rozhodujícím kritériem jsou požadavky rozvoje tématu. Při možnosti výběru sběratel vybírá nejvzácnější variantu - např. poštovní známku s nejvzácnějším zoubkováním nebo papírem, celistvost s nejzajímavější frankaturou apod. Aby ovšem mohl nejvzácnější FM a jejich varianty vybrat, musí mít potřebné filatelistické znalosti, které zařazením takových FM do exponátu prokazuje.

Pojmy "vzácný materiál" a "drahý materiál" nejsou identické, jak se někdy sběratelé domnívají. I když je pravdou, že vzácný materiál je takový, jehož je málo a který zpravidla není nijak levný. Kromě takového FM existuje však mnoho dalších materiálů, především předznakových dopisů, celin, příležitostných a strojových razítek, OVŠ a zejména celistvostí, které jsou velmi hodnotnými FM. Jejich cena je však často zlomkem ceny poštovní známky/i když se podstatně hůře schání/. Příčinou je sběratelská obliba a tradice - poštovní známky jsou na výslunní zájmu, zatímco FM sbírá podstatně menší okruh zájemců.

U neznámkových FM posuzujeme vzácnost ze dvou hledisek - filatelistického a tématického. Filatelistickou vzácnost tvoří např. různé smíšené nebo málo obvyklé frankatury, celistvosti zaslané letecky, zeppelinová a katapultová pošta apod. Tématickou vzácnost tvoří příslušný FM jako celek - soulad razítek, zajímavé frankatury, tématicky zajímavé adresy, popř. poštovní nálepky dokládající způsob přepravy apod. Každý takový FM představuje často jedinečný historický dokument. Jeho vzácnost vznikne však jen správným zařazením v kontextu příslušného exponátu. Je vzácným nebo velmi hodnotným materiálem pro dané téma - pro ostatní sběratele však představuje z hlediska své filatelistické hodnoty běžný FM. Proto je třeba takové doklady používat uvážene a zařazovat je do exponátu za předpokladu, že jde o dokumenty obecné historické ceny. Při tom nemusí jít vždy o materiály staré, neboť ani mezi stáří FM a jeho vzácností nelze jednoznačně klást rovnítko.

Požadavek co největší vzácnosti FM znamená nejen to, že by takový materiál měl být rozmístěn v celém exponátu /nikoliv jen na prvních 3-4 plochách, jak lze někdy na výstavě vidět/, ale i to, že sběratel měl by systematicky nahražovat běžný materiál hodnotnějším, hodnotnějším vzácnějším. Pro ambiciózního sběratele proto práce na exponátu nikdy nekončí.

Kvalita - FM použitý v exponátu musí být pravý a kvalitní, tj. čistý, nepoškozený, nezašpiněný, beze skvrn, nepotrhaný, neproděravělý atd. Poštovní známky musí mít nepoškozené zoubkování s vyčištěnými perforačními otvory, obraz známky musí být správně centrován, stříhané známky mají mít co nejširší okraje. Celiny a celistvosti nesmí být pomačkané; otisky poštovních razítek mají být lehké, dobře čitelné a úplné /fragmenty razítek nezařazujeme a ani je nedokresluje/.

Kvalita FM je však pojmem relativním. Posuzujeme ji v souvislosti

s jeho stářím a způsobem dopravy. Staré poštou prožité doklady nesou na sobě stopu času, mají svou patinu - a to je dokonce žádoucí stav, protože by bylo protismyslné požadovat perfektní kvalitu celistvosti např. z havarovaných letadel /když havárii dokládá právě to, že dopis je ohrožený nebo jinak poškozený/, dopisnic polní pošty, celistvosti a celin dopravených potrubní poštou /které byly před vložením do kovového pouzdra srolovány nebo přeloženy/ apod. Jinou věcí je ovšem kvalita nového FM, u něhož se perfektní kvalita předpokládá a proto se ani nehodnotí /leđa záporně při nízké kvalitě/.

FM nemívá ovšem vždy všechny žádoucí vlastnosti v potřebné míře: je třeba vzácný, ale nemá potřebnou kvalitu, nebo je kvalitní i vzácný, esteticky však není příliš zdařilý atd. Zde se musí sběratel rozhodnout sám a posoudit, co je důležité a co nikoliv.

K dokladování dílčích myšlenek tématu využíváme FM tak, že materiál

- i l l u s t r u j e t é m a, tj. podobně jako obrázky v knize tvoří doprovod k textům. Je tomu tak v případech, kdy FM souvisí s popisovanou událostí věcně /obsahově/, nikoli však časově a místně. Příklad: osobu nebo událost z min.století dokladujeme FM vydaným později a třeba i v jiné zemi.
- d o k u m e n t u j e t é m a, tj. již složitější, ale z tématického hlediska kvalitnější způsob dokládání textu, kdy materiál je jak věcně, tak i časově a místně souhlasný s popisovanou událostí. Příkladem mohou být rakouské celiny s přetiskem monogramu ČSR k dokumentaci vzniku ČSR, dopisnice s pozdravem z olympijských her odeslaná z místa a v době jejich konání apod.

Ilustrace a dokumentace může být p ř í m á a nebo n e p ř í m á. Při nepřímé ilustraci FM dokladuje popisovanou událost jen nepřímou, zprostředkovaně, některou okolností s touto událostí související; při nepřímé dokumentaci zachovává jen časovou a místní souvislost, nikoli však souvislost věcnou.

Příklad: v exponátu "Kapitoly z historie esperanta" v části "Slavní esperantisté" je na jednom listě uvedeno, že mezi esperantisty patřil i rakouský prezident Franz Jonas, který byl svého času místopředsedou rakouského svazu dělnických esperantistů. Text je dokladován:

- celistvostí z r.1950 odeslanou z Vídně, kterou psal v esperantu Franz Jonas z titulu své funkce v esperantském hnutí předsedovi Svazu děln. esperantistů ČSR Josefu Pechovi. Je zachována shoda věcná, časová /v té době funkci ještě vykonával/ i místní. Proto jde o přímou dokumentaci.
- rakouskou známku Zu 1290, vydanou k 70.výročí narození Franz Jonase.

S popisovanou událostí souvisí známka jen obsahově /byla vydána v r. 1969/ - proto téma ilustruje a má k textu přímý vztah, stejně jako výše uvedená celistvost.

O nepřímou dokumentaci by šlo v případě, že by sice byla zachována časová a místní shoda, nikoli však shoda věcná /lístek by psala jiná osoba, např. jiný funkcionář/. Při nepřímé ilustraci byla by použita známka nikoli s Franz Jonase, ale např. s obrazem jeho rodiště, působiště apod.

Uvedený příklad ukazuje, že tvůrce tématického exponátu měl by se vždy a za všech okolností snažit především o přímou dokumentaci a ilustraci. Důvodem nepřímé dokumentace a ilustrace je snaha dokladovat dílčí myšlenku tématu za každou cenu. Při nepřímé dokumentaci pak někdy ještě snaha o zařazení starých a vzácných FM, i když takovým materiálem lze mnohdy dokladovat mnoho jiných - a často důležitějších - událostí. Proto v takových případech měl by se sběratel vždy zamyslet nad příslušnou částí libreta. Nepřímá dokumentace je použitelná jen zcela výjimečně - pojednává-li text o velmi důležité události nebo okolnosti, bez níž by byla porušena kontinuita rozvíjeného tématu, kterou však nelze dokladovat FM s přímým vztahem k této události /okolnosti/.

DRUHY FILATELISTICKÉHO MATERIÁLU

oo

Aplikací pro výběr FM, uvedených v předchozí kapitole, dospějeme k těmto zásadám při zařazování hlavních druhů FM do exponátu:

P o š t o v n í z n á m k y

- ze série poštovních známek stejného motivu, nebo z jejich typů, variant a odchylek vybíráme známku nejvzácnější, příp.filatelisticky nejhodnotnější,
- stejnou známku nepoužíváme ve dvou exemplářích na témže listě a pokud možno ani v exponátu. V případě potřeby /požadavku tématu/ je vhodnější zařadit variantu známky /odchylné zoubkování, papír, průsvitka atd./. Zcela vyjímecně a ojediněle lze takový postup uplatnit i za účelem grafického vyvážení albového listu,
- čtyřbloky, pásy, části tiskového listu a větší známkové celky lze použít jen v případech, kdy to vyžaduje téma /např. "Tisk poštovních známek"/, nebo je-li takový větší známkový celek spojen s okrajem tiskového listu, na němž se nachází text či motiv vztahující se k tématu,
- známky s perfinem, přetiskem, přítiskem nebo kuponem zařazujeme jen v případech, má-li perfin, přítisk, přetisk či kupon přímý vztah k tématu,
- používáme buď nepoužité /čisté/ nebo razítkované známky, vždy však jednotně v celém exponátu. Při zařazování nepoužitých známek lze vyjímecně připustit 1 - 2 případy razítkované známky, jde-li o klasickou známku, jejíž čistý exemplář neexistuje nebo je prakticky nedostupný. Používáme-li razítkované známky, musíme dbát na lehká, čitelná razítka, která neruší obraz známky.
- aršík lze použít v případě, obsahuje-li jednu známku; obsahuje-li více známek shodného motivu, platí totéž co o větších známkových celcích. Aršíky s více známkami různých motivů /z nichž se k tématu vztahují jen některé nebo jen jeden motiv/ jsou zcela nevhodné a nepoužitelné,
- velmi uvážlivě musí sběratel přistupovat k zařazování známek a dalších FM z období Slovenského štátu, Protektorátu Čechy a Morava a tzv. Velkoněmecké říše. Může je zařazovat jen v případě, kdy to téma nezbytně vyžaduje /politicky angažované exponáty o II.svět.válce ap./. Příslušný hodnotící text je samozřejmě podmínkou,
- k dokladování textu lze využívat i obaly známkových sešitků, jestliže text nebo kresba na obalu má přímý vztah k díloč myšlence tématu.

p o š t o v n í r a z í t k a

- lze využít všechny druhy poštovních razítek - denní, příležitostná, propagační, strojová, vlaková, poštovní atd. Využití denních razítek - vyloučíme-li případy nepřímé dokumentace - přichází v úvahu jen u vyhraněných témat zabývajících se filatelií, poštovníctvím, doručováním zpráv apod.,
- o využívání razítek s různými rozlišovacími písmeny nebo číslicemi, daty, letopočty, názvy pošt.úřadů apod. platí totéž co o různých variantách známek. Vícenásobné použití takových razítek je plně odůvodněno jen v případech, kdy to vyžaduje téma,
- razítko na vzácnější emisi se hodnotí výše,
- při možnosti výběru zařazujeme takovou kombinaci pošt.razítka a známky, kdy motiv známky
 1. vztahuje se k tématu
 2. alespoň vzdáleně souvisí s motivem razítka /příklad: razítko k výročí slavné ženy, známky s motivem květiny/,
 3. je neutrální,při čemž přednost má vždy kombinace uvedená nižším pořadovým číslem,

- podle možnosti dáváme přednost otiskům razítek na známkách světlejší barvy, kde lépe vynikají,
- otisky razítek bez známky zařazujeme velmi uvážlivě - jde o razítka z ochoty, která se hodnotí níže,
- otisky razítek na známkách, které odvádí pozornost od tématu /velikostí, barevností, zcela odlišným motivem apod./ jsou pro exponát nevhodné /např.: razítko k vědeckému kongresu, známka se sportovcem nebo medvědem apod./,
- výstřižky jsou sice přípustné, jsou však méněhodnotné a proto je třeba vyvarovat se jejich používání ve větším množství. Pokud je sběratel použije, měl by dbát na jednotnou velikost všech výstřižků /zvolit 1 - 2 velikosti a ty pak dodržovat/.

C e l i s t v o s t i

- k dokladování tématu lze využít použitou frankaturu, razítka, adresu příjemce a odesílatele i příp. poštovní nálepky. V ideálním případě měly by být všechny tyto složky v souladu s rozvojem tématu nebo jej alespoň nerušit. Při dokladování tématu frankaturou, kterou tvoří známky s perfinem, přetiskem, přitiskem nebo kuponem, aršík nebo poštovní známky z období fašistické okupace, platí totéž co o poštovních známkách; při využití pošt. razítek platí totéž co o razítkách,
- celistvosti prošlé poštovním provozem jsou více hodnoceny než celistvosti razítkované z ochoty,
- hodnotu celistvosti zvyšuje co nejtěsnější soulad všech jejích částí, a dále různé poštovní nálepky nebo jiný způsob označení přepravy /doporučeně, letecky, expres apod./,
- celistvosti umísťujeme v exponátu zásadně tak, aby byla vidět strana s frankaturou a razítky,
- obrázkové dopisnice nebo pohlednice s frankaturou na obrazové straně zařazujeme velmi uvážlivě a jen zcela ojediněle v odůvodněných případech /vzácné, řídce se vyskytující razítko nebo frankatura/. Obrázek je vždy nefilatelistická příměs, která navíc svými rozměry a provedením zpravidla potlačuje FM,
- dbáme na to, aby frankatura celistvosti odpovídala výši poštovního poplatku záсылky v době jejího odeslání,
- celistvosti s tematicky zajímavými adresami odesílatele nebo adresáta představují často dokumentační historicky vzácný FM pro zvolené téma. Protože však text libreta dokladuje v těchto případech zpravidla jen adresa a filatelistická hodnota takových celistvostí je většinou nízká, je nutno využívat je uvážlivě a za předpokladu, že jde o celistvosti psané historicky významnými / a tudíž obecně známými/ osobnostmi. Přímý a úzký vztah takové celistvosti k textu libreta je samozřejmou podmínkou.

C e l i n y

- k dokladování tématu lze využít všechny druhy oficiálních, polooficiálních i soukromých celin, tj. dopisnice, dopisnice se zaplacenou odpovědí, zálepky, obálky, novinové pásy, pošt. průvodky, aerogramy, peněžní poukázky, dopisnice berních úřadů atd. Při využívání celin platí totéž co pro celistvosti a tyto další zásady:
- libreto můžeme doložit přitištěnou známkou, nápisem, textem nebo obrázkem na adresní či zadní straně dopisnice nebo jiného druhu celiny. Při dokladování textu obrázkem je nutná umírněnost - obrázky mohou potlačovat ostatní FM,
- použijeme-li k dokladování textu obraz dopisnice nebo fotodopisnice, který se nachází na zadní straně takové celiny, je třeba dopisnici /fotodopisnici/ zařadit ve dvou exemplářích /nutno ukázat i adresní stranu s přitištěnou známkou/,

- v exponátu lze využít nepoužité i razítkované celiny. Rozhodujícími kritérii při možnosti výběru je vzácnost, kvalita i požadavky libreta,
- dodatková frankatura často podstatně zvyšuje hodnotu a vzácnost celiny,
- výstřižky z celin jsou zcela bezcenné a pro exponát nepoužitelné,

O b á l k y 1. d n e /First Day Cover - FDC/
je třeba používat uvážlivě; FDC neprošlé poštovním provozem je lépe nepoužívat vůbec. Samotná kresba na FDC je k dokladování tématu nepoužitelná. Obálky 1.dne lze umírněně využít za předpokladu, že

- jde o oficiální obálku 1.dne, nikoli o polosoukromé nebo soukromé vydání, která jsou v některých zemích obvyklá,
- dílčí myšlenku tématu nelze doložit vhodnějším FM
- všechny známky na obálce 1.dne a rovněž i razítko mají úzký vztah k dokladované myšlence,
- známky ani razítko neopakují jeden a týž motiv, ale navzájem se doplňují,
- kresba na obálce 1.dne má přiměřenou velikost a není příliš barevná.

O s t a t n í F M

- Analogické pohlednice/Cartes maximum, CM/: jako skutečná vyjímka připouští se někdy jednu, maximálně dvě pohlednice do exponátu zařadit. V dobrých exponátech se analogické pohlednice **n e v y s k y t u j í**.
- Otisky výplatních strojů /OVS/ jsou naopak vhodným a žádoucím doplňkem exponátu. Platí o nich totéž co o poštovních razítkách.
- R-nálepky /nálepky na doporučené dopisy/, zejména R-nálepky s příležitostnými texty mohou vhodně pomoci dokladovat text. Provizorní R-nálepky musí být výhradně na celistvostech či celinách.

Závěrem ještě několik slov o **n e f i l a t e l i s t i c k é m** materiálu /NFM/, jímž - stručně řečeno - rozumíme vše, co není FM, tj. především neoficiální, dodatečně provedené přitisky na celinách /jak se stalo módou při některých výstavách/, všechny druhy různých soukromých přídatných razítek, kašety, nejrozličnější poštovní formuláře v nepoužitém stavu, ilustrované dopisnice nebo obálky bez přitisknuté známky, polosoukromé nebo soukromé FDC, tzv. nepoštovní známky "známkových zemí" /ve skutečnosti spekulativní vydání nálepek bez poštovní platnosti/; dále pak fotografie, obrázky, nálepky, kresby, rukopisy /i když třeba historicky vzácné/, různé písemnosti, tiskoviny, výstřižky z novin, upomínkové listy a ještě řada dalších materiálů, které nelze všechny vyjmenovat. NFM zásadně nelze dokladovat texty libreta; pokud se však v exponátu zcela ojediněle vyskytují ve zvlášť odůvodněných případech jako součást jiných materiálů /fotokopie druhé strany obálky nebo dopisnice, edeslané významnou osobností, nálepka na vzácné celistvosti apod./, nelze je považovat za nepřipustné.

TITULNÍ A ÚVODNÍ LIST

oooooooooooooooooooooooooooo

Titulním a úvodním listem měla by začínat každá námětová sbírka a musí začínat každý tematický exponát. V praxi se osvědčilo vyhotovit oba listy až po vytvoření celého exponátu, jehož charakter a obsah může se někdy v průběhu prací měnit a tím se nutně může změnit i název.

Titulní list má pro exponát stejný význam jako pro knihu. Musí tedy obsahovat především název /titul/ exponátu. Může být různě graficky upraven, např. kresbou, fotografií, celistvostí, analogickou pohlednicí či jiným FM, může obsahovat i vhodné motto apod.

Název exponátu má přesně vyjadřovat jeho obsah. Obsah však není nic jiného než FM a texty, tj. téma, rozpracované na jednotlivé listy.

Název exponátu je tedy jeho téma, přesněji řečeno stručná charakteristika tématu. Praxe ukazuje, někdy nevěnují volbě názvu potřebnou pozornost a "slibují" na titulním listě více, než mohou dodržet; na hodnocení exponátu se pak nutně projeví to, že vystavovatel své téma nezvládl. Je-li exponát nazván např. "Vývoj hudebních žánrů", pak zcela právem očekáváme, že se dovíme o historii a vývoji hudby, různých stylech, skladatelích, festivalech, hudebních nástrojích atd. - prostě o všem, co s hudbou souvisí. I kdyby sběratel své téma zcela perfektně zvládl, nestačí mu zbývajících 78 listů exponátu k vyčerpání látky, leda jen za cenu povrchního zpracování bez potřebné hloubky.

Volbu správného názvu exponátu osvětlí nejlépe zase příklad. Téma exponátu: v dávných dobách člověk domestikoval některá zvířata, která s ním žijí a poskytují mu obživu, pomáhají v práci, hlídají jeho majetek nebo jsou pro něho jinak užitečná. Stanovili jsme předběžné názvy "Člověk a domácí zvířata", "Zvířata ve službách člověka" a "Užiteční čtvernožci". Který název použít? První název charakterizuje dané téma a je proto vhodný. Název "Zvířata ve službách člověka" je širší nežli dané téma, protože i jiná zvířata /slon, velbloud atd./ mohou člověku sloužit. Název je proto nevhodný, stejně jako "Užiteční čtvernožci" - ten je vzhledem k tématu širší a současně i užší. Jak tomu rozumět? Širší je v tom, že přesahuje zvolené téma /užiteční čtvernožci žijí i ve volné přírodě/, užší v tom, že z domácích zvířat vylučuje všechna ta, která nemají čtyři nohy /husa, kachna, slepice atd./.

Jestliže titulní list exponátu můžeme přirovnat k titulnímu listu knihy, úvodní list lze přirovnat k obsahu knihy. Úvodní list má návštěvníka výstavy i jury informovat o tom, co uvidí. Má je tedy seznámit s obsahem exponátu. Tuto skutečnost je dobré si uvědomit, protože někdy lze vidět úvodní listy, které jsou obecným pojednáním o odborné problematice, o obsahu exponátu však mlčí. Úvodní list je zrcadlem exponátu, stručným obsahem osnovy. Seznámení návštěvníka výstavy s exponátem můžeme provést v podstatě dvěma způsoby: na úvodním listě uvedeme buď názvy kapitol, příp. doplněné bližší a podrobnější charakteristikou. Nebo uvedeme heslovitý obsah exponátu. Volba toho či onoho způsobu závisí na způsobu členění exponátu.

Titulní a úvodní list můžeme spojit v jeden celek a využít tak pro vlastní exponát o jeden list navíc. Musíme však dát pozor na to, aby takto vypracovaný list působil estetickým dojmem a nebyl přehruštěn.

ÚPRAVA TÉMATICKÉHO EXPONÁTU

oooooooooooooooooooooooooooooooooooo

V š e o b e c n é z á s a d y

Důležitou složkou kvality exponátu je také výsledný dojem, jímž zapůsobí na návštěvníka výstavy. Nejdokonalejší a nejpůsobivější úprava je taková, která je jednoduchá, vkusná, v celém exponátu jednotná, bez zbytečných ozdob a kreseb. Rozhodně zde lze doporučit, aby zvolenou úpravu sběratel nejprve vyzkoušel na několika listech a teprve pak se rozhodl definitivně. Materiál musí "dýchat", nesmí na listě zanikat - proto kolem jednotlivých známek, celistvostí atd. necháváme dostatečně velký prostor. Z tohoto důvodu jeví se někdy potřeba myšlenku rozdělit na více listů. Listy ovšem nenecháváme ani poloprázdné, proto v jiných případech umísťujeme na jeden list FM ke dvěma i více dílčím myšlenkám tématu. V ideálním případě měli bychom na jednotlivé listy rozmístit přibližně stejný počet poštovních známek i ostatního FM. Tohoto požadavku není možné vždy vyhovět. Proto se snažíme, aby listy byly alespoň opticky rovnoměrně zaplněny FM včetně textů.

Celistvosti a celiny větších rozměrů musíme někdy částečně překrývat. Zásadně překrýváme ty části, které nepotřebujeme k dokladová-

ní libreta a větší čisté plochy, nikdy však známku, razítko nebo jejich části. Překrývání je třeba dobře uvážit - může vést jednak k přetěžování listů, jednak k částečnému znehodnocování FM. Papír celistvostí a celin působením světla bledne - a když pak po čase hodláme list přepracovat a FM rozmístit jinak, zjistíme, že to není možné, protože původně překrytá část FM nevybledla a má výrazně tmavší odstín.

FM upevňujeme na albové listy. Nejvhodnější jsou listy bílé, s případným jemným odstínem do šeda nebo do krémova, v každém případě bez podtisku. Papír má být tužší, aby se listy při instalaci do výstavních rámu nebortily. Listy musí mít normalizované rozměry - u nás a v řadě evropských zemí se ustálil formát 26,5 x 28,5 cm. Tyto listy prodává i Pofis. Levý okraj je v šířce 4 cm prolamován /k možnosti zasunutí listu do pérových desek/, pravý horní a dolní okraj jsou zaobleny. Jedna strana bývá zpravidla hladší - na tu rysujeme případné rámečky a píšeme texty. Jednotlivé dodávky do prodejen Pofisu mají žel různou kvalitu, hlavně však někdy dost výrazný odstín proti dodávkám předchozím. S touto skutečností musíme proto počítat a nakoupit listy do zásoby i pro pozdější doplňování a přepracovávání exponátu. Někteří sběratelé nechávají si listy nařezat z kladívkového papíru, jiní používají listy Schaubek či KB /větší formát, krémový odstín/ nebo jiných.

Plochu albového listu nemůžeme zcela zaplnit - z estetických důvodů je třeba nahoře, dole a po stranách ponechat volné okraje a vlevo navíc ještě prolamovaný okraj, který se při instalaci listů do výstavního rámu zasunuje pod předchozí albový list /listy mohou být i bez tohoto prolamovaného 4 cm okraje, není to nutné - tento okraj není "aktivní výstavní plocha"/. Šířku okrajů zvolí sběratel tak, aby působily vyváženě a esteticky k celé ploše listu. Praxe ukazuje, že šířka horního okraje měla by být asi 40 - 45 mm /nebo 55-60 mm, pokud je exponát členěn na kapitoly a jejich názvy jsou umístěny v záhlaví listů/, šířka pravého okraje aby byla asi 30 mm, levého okraje /včetně prolamování/ asi 70 mm, spodního okraje alespoň 30 mm /při příliš úzkém spodním okraji bývá část materiálů zakryta spodní řadou listů ve výstavním rámu/. Vymezením okrajů získáme užitečnou /aktivní/ plochu listu, tzv. z r c a d l o, která je využitelná pro FM a příslušné popisy. Šíře okrajů a tím i umístění zrcadla vzhledem k ploše listu musí být bezpodmínečně jednotné na všech listech exponátu. Okraje zůstanou čisté, bez jakýchkoli textů nebo ozdob.

Zásadu využití plochy zrcadla až k okrajům nelze vždy dodržet, i když by se sběratel měl o to maximálně snažit. Jednotnost horního okraje je třeba bezpodmínečně dodržet. Zcela vyjímecně a ojediněle může být horní okraj překročen, jestliže by celistvost velkých rozměrů nebylo možno jinak na list umístit. Postranní okraje neměly by být užší než 20 mm, mohou však být i širší než 30 mm /při zařazení FM o menších rozměrech/. To však nijak nevádí - nejednotnost postranních okrajů na jednotlivých listech působí nejméně rušivě. Menší odchylky v šířce spodního okraje /okraj širší než 30 mm/ nevádí, i když i zde by měl sběratel být veden snahou o jednotnost a stejný spodní okraj lze docílit, např. jiným rozmístěním FM, změnou svislých vzdáleností mezi FM na listě i rozšířením textů - nikoli počtu slov - tak, že delší text rozdělíme na dvě části, mezi nimiž vynecháme řádek apod. K estetickému vzhledu exponátu přispívá jednotnost úpravy: proto by měl sběratel zachovávat jednotnou vzdálenost také mezi FM na listě, mezi FM a textem atd. Tuto zásadu lze dodržet i při snaze o jednotnost spodního okraje - protože jednotlivé druhy vzdáleností nemusí být zcela shodné, naopak, je výhodnější zvolit dva až tři rozměry a ty pak dodržovat v celém exponátu /např. rozměr mezi textem a FM, mezi dvěma známkami nebo známkou a celistvostí, mezi dvěma celistvostmi atd./ . Mezi většími celky musíme ponechat větší prostor. Obdobně je možno uplatnit různé /avšak na všech

listech jednotné/ mezery při dokumentaci více dílčích myšlenek na jednom listě. Sběratel měl by sice předvést maximum toho nejlepšího co má, nikoli však za cenu předimenzovaných listů; proto mezi FM a k němu se vztahujícím textem měl by ponechat mezery cca 10 mm, vzdálenosti mezi jednotlivými FM volit ještě větší /až 3 mm/. Konkrétní řešení všech těchto otázek je odvislé jen a jen od estetického cítění sběratele. Úprava exponátu je a musí být výsledkem autorova individuálního přístupu a vtipného řešení, jak co nejlépe skloubit FM a texty libreta tak, aby úprava podtrhla a zdůraznila hlavní myšlenky libreta. Nejde tedy o to, aby úpravu jednotlivých listů prováděl profesionální grafik. Vkusná úprava je jedním z předpokladů dobrého hodnocení exponátu, nesmí se však stát samoučelnou /např. tím, že bychom dodržovali na všech listech přesně stejné vzdálenosti mezi FM, bez ohledu na celkový výsledný dojem, vyváženost listů atd./.

G r a f i c k á ú p r a v a a t e c h n i c k é p r o v e - d e n í

FM a texty můžeme umisťovat na listy dvěma způsoby - symetrickým nebo asymetrickým.

S y m e t r i c k ý způsob je typický pro motivové exponáty a exponáty klasických sběratelských oborů, uplatní se však i na některých listech v tématickém exponátu. Je poměrně jednoduchý - okraje všech FM a textů vlevo i vpravo mají stejnou vzdálenost od svislé osy, vedoucí středem užité plochy listu. FM mohou být uspořádány různým způsobem, např. ve tvaru štítu se základnou nahoře /první řada obsahuje nejvíce známek, další řady vždy méně, v poslední řadě pak je jen jedna známka. Jiný způsob: nahoře celistvost, pod ní známka/, ve tvaru lichoběžníku /štítové uspořádání se základnou nahoře, u spodního okraje jsou však 2 nebo více známek, příp. celistvost či jiný FM menších rozměrů/, obdélníku na výšku apod.

Častější a pro tématické exponáty charakterističtější je uspořádání a s y m e t r i c k é, které vyžaduje výtvarný cit, vkus a smysl pro vyváženost. Ani při asymetrickém uspořádání nemůžeme však FM a texty rozmístit na listech zcela libovolně nebo nahodile. Jsou sice umístěny mimo svislou střední osu, musí však být vyváženy tak, aby celek působil klidným dojmem. Vyvážení dosáhneme tak, že větší celek /více známek, celina, celistvost/ umístěný na jedné straně od svislé osy vyvážíme několika menšími celky, umístěnými na druhé straně od svislé osy, při čemž dbáme na to, aby oba celky byly stejně barevně výrazné. Krátký doplňující text vyváží menší celek nebo vyplní menší "hluchá" místa listu. Menší, ale barevně výraznější známka vyváží větší, avšak méně výraznou plochu.

FM a texty umísťujeme tak, že je "zavěšujeme" na horní linku a "posazujeme" na spodní linku zrcadla; tím docílíme jednotný horní i spodní okraj v celém exponátu. Vnější okraje FM a textů měly by se krýt s postranními linkami, to však nelze vždy dodržet. Vždy však dbáme na to, aby FM i texty byly i na celé ploše zrcadla uspořádány i proto podobně jako "zavěšujeme" první řadu FM na horní linku, "zavěšujeme" i další řady na další pomocné vodorovné linky na ploše zrcadla. Také ve svislém směru měly by okraje FM /a příp. i textů/ na sebe navazovat, a to buď svými vnějšími okraji nebo tak, že navazuje vnitřní okraj FM na vnější okraj jiného FM, ležícího v řadě pod ním. To však není vždy možné.

Je tedy zřejmé, že asymetrický způsob má v sobě určité prvky symetrie: zatímco však při symetrickém způsobu uspořádání bereme v úvahu jen rozměry každého FM nebo textu jednotlivě, při asymetrickém způsobu považujeme FM umístěné vedle sebe nebo materiál s textem vedle něho za jakýsi celek. Vodorovný rozměr, který tento celek zaujímá, rozdělíme na po-

lovinu a obě části umístíme symetricky od svislé střední osy listu. Uvedené vodítko je skutečně jen orientační a jako každé zjednodušení má v sobě své nepřesnosti, ale i tak nám může pomoci.

V této souvislosti je třeba se zmínit ještě o celkovém esteticky působivém barevném ladění listu - na jednom listě neměly by se vyskytovat známky pestrobarevné a barevně střízlivé, ve větší míře kombinace barev červená a modrá a zelená a pod. Toto pravidlo se však nesmí stát samoučelným, v žádném případě nelze mu podřizovat kritéria pro výběr FM. Jde proto jen o to, aby si byl sběratel těchto otázek vědom a snažil se např. jiným rozmístěním FM na listech i o vhodné barevné ladění listu, pokud to ovšem zvolené téma umožňuje a pokud se tím neporuší plynulost textů libreta. Nikdy nepůsobí dobře, je-li na listě umístěn např. předznámkový dopis nebo starší celistvost a příliš moderní, pestrobarevné /často až strakaté/ známky. Takovým kombinacím je třeba se vyhnout.

V praxi kombinují sběratelé jak symetrické, tak i asymetrické uspořádání, a to dokonce i na jednom listě: např. v horní polovině vlevo umístí známku, vpravo od ní text /asymetrické uspořádání/, v dolní polovině je symetricky umístěna celistvost. Způsob uspořádání určuje sběratel podle svého vkusu, ale i s přihlédnutím k druhu FM a předpokládanému umístění textů. Větší celek si zpravidla vynucuje symetrické uspořádání již svými rozměry. Mají-li být na listě dva takové celky /celistvosti, celiny/, lze volit jak symetrický, tak i asymetrický způsob uspořádání. Jednotvárnost však nepůsobí dobře /viz exponáty celin či předfil.dopisů/, proto je vhodné oba způsoby kombinovat. Řešení záleží na vynalézavosti sběratele. Dobrou školou jsou zde - jako v řadě jiných otázek - exponáty předních vystavovatelů.

Aby FM na listě lépe vynikl, zvýrazňujeme jeho okraje rámečky rýsovanými na listy nebo tak, že jej podkládáme barevným, většinou černým papírem. Je možná - i když ne vždy vhodná - také taková kombinace, že známky umísťujeme na listy v hawidekách, kolem ostatních FM rýsujeme rámečky. Způsob si volí každý sběratel sám. Ten, pro který se rozhodl a vyzkoušel jej, musí pak zachovávat jednotně v celém exponátu. Rámečky kolem podloženého materiálu, dvojité rámečky a pod. jsou zcela nevhodné. Podle zvoleného způsobu zvýraznění FM lepíme pak tyto přímo na albové listy nebo na podkladový papír, a teprve pak na listy. Podkladový papír na všech stranách ořízneme tak, aby tvořil rámeček kolem FM. Razítkované známky lepíme pomocí filatel.nálepek. Stejně můžeme postupovat i u nepoužitých známek - řada sběratelů však uzkokostlivě dbá o neporušenost lepu. Proto používá buď hawidek, početek nebo pauletek. Materiály větších rozměrů /celiny, celistvosti atd./ upevnujeme pomocí fotorůžek. A to buď bílých /při rýsování rámečků/ nebo černých /při použití černého podkladového papíru. Chceme-li používat jinou barvu podkladového papíru /modrá, zelená, hnědá/, nezbyvá nežli materiál zabalit do jakési početky z umafánu /podobně jako u známek/ a tu pak přilepit na podkladový papír. Přehnuté okraje umafánu musí však být širší /alespoň 2 cm/ a materiál musíme připevnit ve všech rozích. Při zvláště velkých rozměrech ještě na dalších místech. Tento způsob se s výhodou uplatní také u větších známkových celků, aršíků a pod., chceme-li, aby lep zůstal neporušen. Pomocí umafánu můžeme chránit všechny nebo alespoň vzácnější materiály - vhodnější jsou ale obaly z průhledné fólie, které chrání celý list - ten se do obalu zasune. Na mezinárodních a světových výstavách je tento způsob ochrany celých listů povinný. Částka vynaložená na ochranné obaly se rozhodně vyplatí. Šetrnost zde není na místě, jiné levnější fólie jsou nevyhovující. To platí zejména o celofánu, který je hydrofobický, smršťuje se a může poškodit FM.

Rámečky kolem FM musí být t e n k é, vlasové, přesahující roz-

měr známky cca o 1 - 2 mm /podle její velikosti/, u větších a zejména silnějších celků asi o 2 - 4 mm. Zvolený způsob nutno vyzkoušet. Předpokladem úspěchu je kvalitní rýsovací pero a dobrá krycí tuš. Barva rámečku - většinou černá, někdy také modrá, zelená nebo červenohnědá - musí být v celém exponátu jednotná. Jiné barvy, zejména červená jsou nevhodné.

Rovněž při podkládání FM musíme dbát na skutečně úzké okraje, zpravidla i u větších celistvostí postačují okraje 1 - 1,5 mm. Nerovnosti okrajů FMse podložním zvýrazní, proto je musíme pečlivě zarovnat. Okraje podkladového papíru opatrně ořízneme, nejlépe žezáčkou fotopapíru nebo ostrým nožem. Nůžkami nedocílíme rovný stříh zejména při větších rozměrech. Proto tento způsob nelze doporučit. Podložený materiál pak připevníme na albový list.

P o p i s y l i s t ů

Popisy listů musí být maximálně stručné, provedené čistě a bez chyb. Texty rozdělujeme na jednotlivé řádky, při čemž je třeba dbát /a to i při popisech psacím strojem/, aby okraje byly zarovnané. Úzké odstavce zdánlivě zvětšují plochu textu, proto je lépe se jím vyhnout. Dělení slov je přípustné, lze se mu však často vyhnout změnou stylizace nebo použitím jiného výrazu. Na konci řádku se nepoužívají předložky k, s, u, v, z. Za nápisy neděláme tečky.

Popisy mohou být symetrické /kryjí se středy všech řádek/ nebo asymetrické /poslední řádek má s předchozími řádky zarovnan pouze levý okraj/, zpravidla v souladu se způsobem uspořádání FM. Někdy je symetricky umístěný materiál doprovázen asymetrickým popisem.

Popisy provádíme většinou jednobarevně, zpravidla v černé, výjimečně v jiné barvě /modrá, zelená hnědá, hnědočervená/. Červená barva je nevhodná. Zvolíme nejvýše dvě velikosti písma, větší typ pro nápisy /cca 5 mm/ a menší typ pro vlastní popisy /2 - 3 mm/. Typ, velikost a barva písma musí být v celém exponátu jednotná. Popisy umísťujeme buď u horního nebo u horního a dolního okraje /zpravidla hlavní text, který obsahově spojuje jednotlivé listy/. Jestliže je text jako celek rozsáhlejší nebo potřebujeme-li při asymetrickém uspořádání vyvážit textem některé FM, umísťujeme jej po celé ploše listu - nad, pod i vedle FM, podle estetických hledisek a potřeby úpravy listu. I zde by se měl sběratel snažit o určitou jednotnost /např. hlavní text nad FM, doplňující text pod ním apod./.

Popisy můžeme provádět ručně /kaligrafickým písmem/, pomocí šablony nebo psacím strojem. Běžné psací písmo je přípustné jen v exponátech mládeže. Ručně psané kaligrafické písmo je bezesporu nejvhodnější, avšak pracnost tohoto způsobu, zdlouhavost, časté změny textů v důsledku doplňování a předělávání exponátu i potřeba nezbytné dávky talentu jsou důvodem toho, že je lze vidět v exponátech jen výjimečně. Popisy pomocí šablony jsou nejméně vhodné - písmo působí dosti stroze, navíc je použitelné jen k některým tématům /např. z oboru techniky/. Popisy psacím strojem jsou proto často jedinou možností, kterou sběratel má. Psací stroj musí mít vyčištěné typy. V zájmu zachování stejné intenzity písma i při pozdějším předělávání listů je vhodné nepoužívat pásku stroje k jiným účelům. Nepoužíváme však ani zcela novou pásku /barva písma se obvykle rozmazává/.

Popisy psacím strojem lze provádět buď přímo na listy nebo na proužky papíru /k tomu účelu využijeme s výhodou starý albový list/, které pak na listy přilepíme. První způsob je přirozenější a snad i estetičtější /je to otázka vkusu/, avšak také obtížnější. Texty musí být přesně rozměřeny, psaní je třeba věnovat mimořádnou pozornost: překlady nelze většinou odstranit beze stopy a proto v takových pří-

padech nezbyvá nic jiného, nežli list přepsat. Tento způsob vyžaduje stroj se širším válcem /používáme-li listy se 4 cm zalomeným okrajem do pérových desek!/, abychom do něho mohli list zasunout. Druhý způsob je snažší v tom, že při překlepech můžeme text snadno napsat znovu. Vzhledem k postranním okrajům listu ani nejdelší nápisy nepřesahují zpravidla délku 165 mm, proto postačuje šířka válce jakéhokoliv psacího stroje.

Vyrovnaní pravého okraje řádek provádíme vynecháním nebo naopak rozšířením mezer za čárkou, tečkou, středníkem apod., rozdělováním slov, změnou jejich pořadí ve větě, změnou stylizace, nahrazením některého výrazu jiným atd. Text musíme proto napsat nejprve zkusmo na papír, rozdělit jej na řádky zvolené délky, provést jeho úpravu a teprve pak psát na proužek papíru nebo na albový list.

V závěru ještě jedna rada: albové listy se po vyjmutí z psacího stroje krotí - vložíme je proto ještě jednou do psacího stroje /opačnou stranou/ a protočíme. Po napsání popisů vymažeme měkkou gumou naznačené rysky a můžeme přistoupit k poslední fázi budování exponátu - připevňování FM.

Z Á V Ě R
ooooooooo

Někdy se lze setkat se sběrateli, kteří by rádi vytvořili tematický exponát a mají k tomu i předpoklady - dobré znalosti teorie budování tematického exponátu, fundované odborné znalosti i solidní FM - avšak ostýchají se, že nikdy nebudou schopni dosáhnout úrovně těch nejlepších nebo se jim alespoň přiblížit.

Pro takové sběratele existuje jediná rada: aby neváhali a vybudovali exponát ihned, protože je nejlepší konečnou vlastní zkušenost. Chtě nechtě každý sběratel a vystavovatel musí se zákonitě dopustit určitých chyb a omylů a zakusit radost z úspěchu i zklamání z neúspěchů, aby se na vlastním exponátu poučil ze svých chyb. Touto cestou nutně kdysi prošli i ti vystavovatelé, jejichž tematické exponáty představují současný vrchol námětové filatelie.

Na začátku cesty není totiž vůbec podstatné, zda má či nemá takový FM, jehož přívlastkem by mohly být jen samé superlativy. Daleko důležitější je píle a vytrvalost, protože jen tyto vlastnosti spolu se získanými zkušenostmi vedou k pozdějším úspěchům. Snad to zní jako fráze, ale skutečnost je taková. V minulosti vznikly a stále vznikají stovky tematických exponátů, avšak jen pár desítek vystavovatelů mělo píli, vytrvalost a hluboký zájem o své téma v takové míře, že jejich exponát nezestárnul ani po létech a patří trvale k nejlepším. Pozornému pozorovateli ovšem neunikne, jak se tyto exponáty mění od výstavy k výstavě, jak se obohacují o nově získané poznatky i FM - prostě, jak systematicky vystavovatel s exponátem pracuje a mění jej k lepšímu, aby obstál ve stále rostoucí konkurenci na výstavách. Zkušený vystavovatel by mohli potvrdit, kolik úsilí a námahy se za takovým úspěchem skrývá. Co to však znamená pro toho, komu filatelie skutečně přirostla k srdci? A tak můžeme skončit, jak jsme začali: není to cesta lehká a není pro pohodlné - ale ten, kdo chce něco dokázat - na ni vstoupí.

x o I O I o x

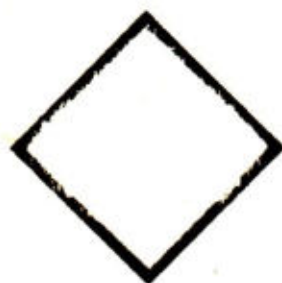
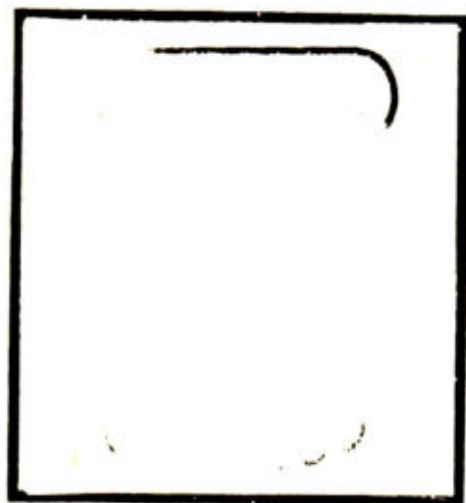

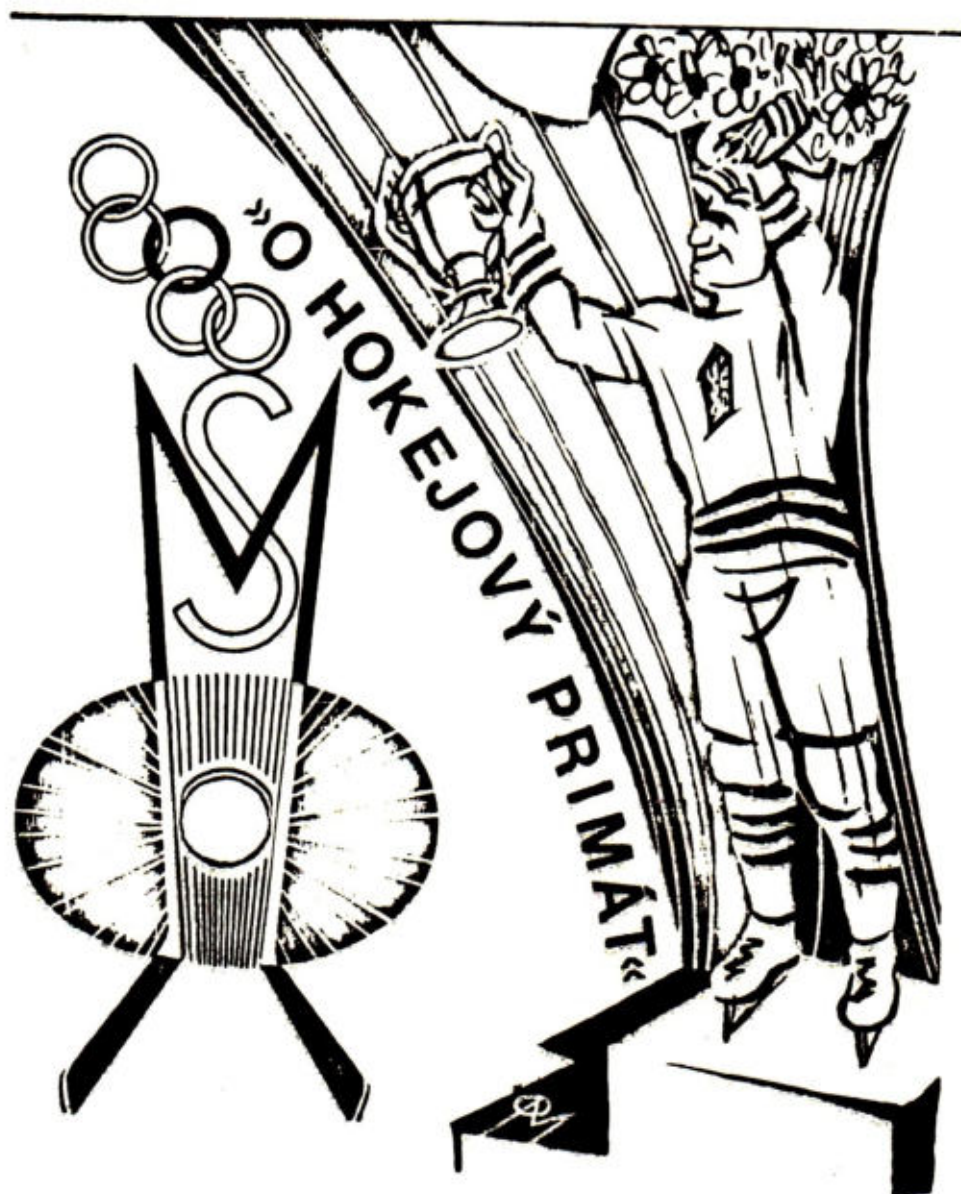
**ČESKOSLOVENSKO
A OLYMPIJSKÉ
HNUTÍ**

OLYMPIJSKÉ ŮSPĚCHY

SJEDNOCENÉ

TĚLOVÝCHOVY

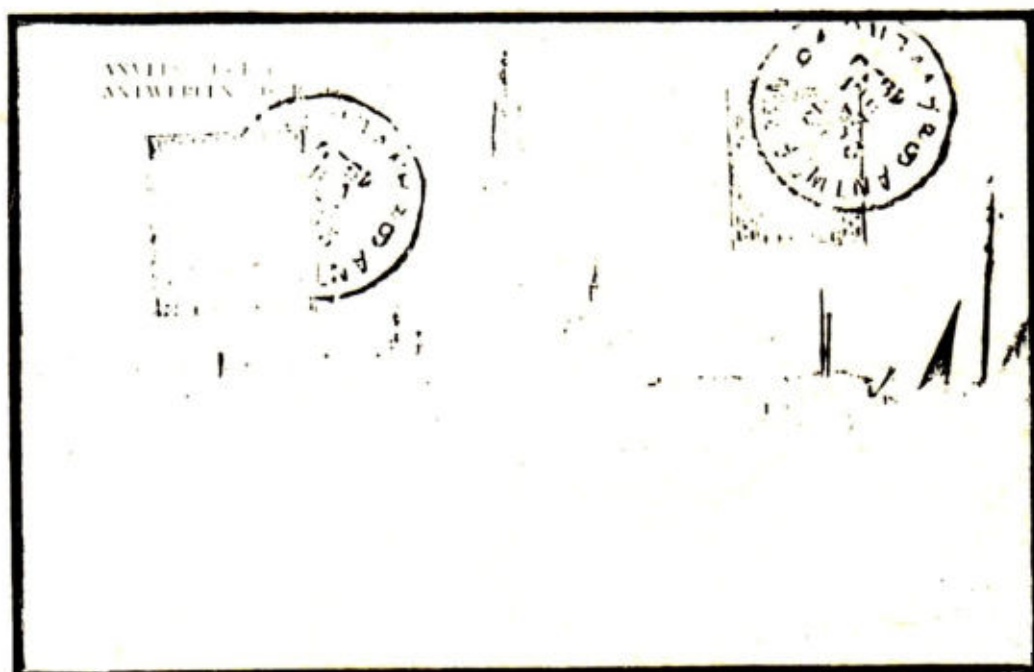
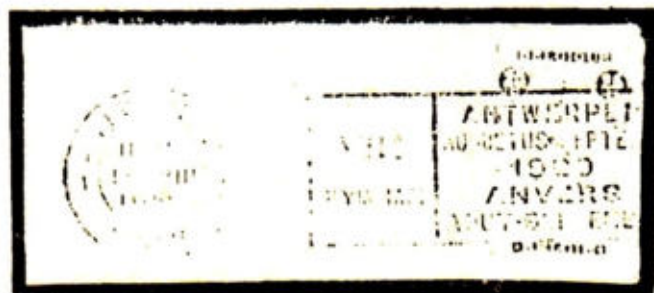
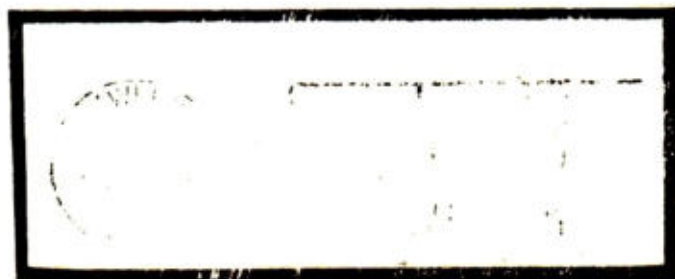
Exponát krátce pojednává o historii a vývoji ledního hokeje ve světě a v Čechách. Je převážně zaměřen na dokumentaci k Mistrovství světa (MS), Evropy (ME) a také na hokejové turnaje při Zimních olympijských hrách (ZOH). Dále si všímá úspěchů družstva Čech a ČSR.

Přihlédneme-li k tomu, že první razítko věnované lednímu hokeji známe teprve z r. 1929 a první známka byla vydána v r. 1948 zjistíme, že lední hokej filatelisticky je mladá disciplína.

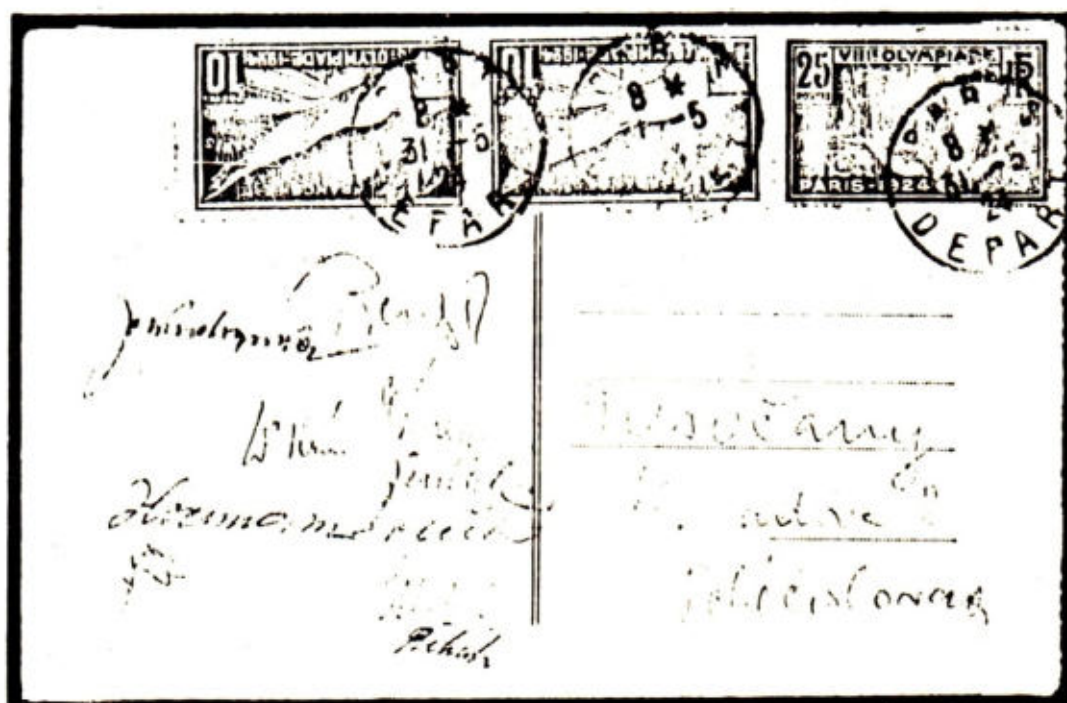
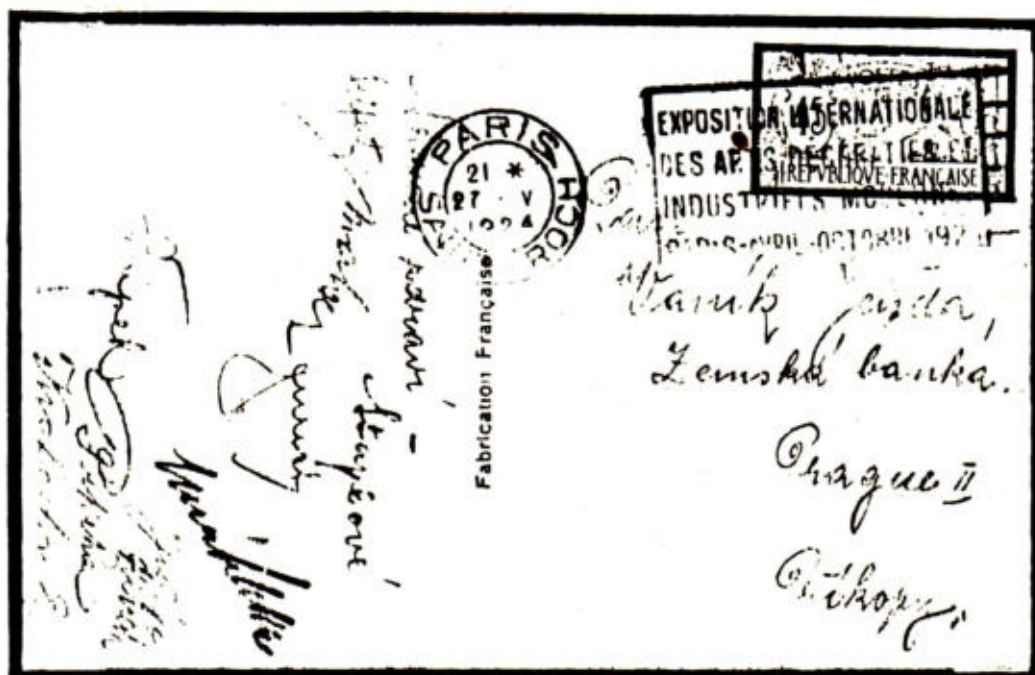
Exponát je rozdělen do těchto částí:

1) historický úvod a první turnaje	(do r. 1914)		list č. 2- 9
2) období mezi dvěma válkami	(1920-1939)		10-35
3) držíme krok s Kanadou	(1946-1953)		36-53
4) vstup SSSR do světového hokeje	(1954-1959)		54-80

V Antwerpách se hrál v rámci Her VII.olympiády hokejový turnaj ve dnech 24.-30.4.1920.
Hrálo se vylučovacím způsobem Bergvalovým jako neoficiální MS. Zvítězila Kanada před
USA a ČSR

Do soutěží Her VIII. olympiády zasáhli nejdříve naši fotbalisté. Ve kvalifikaci 22 mužstev jsme porazili Turecko 5:2.

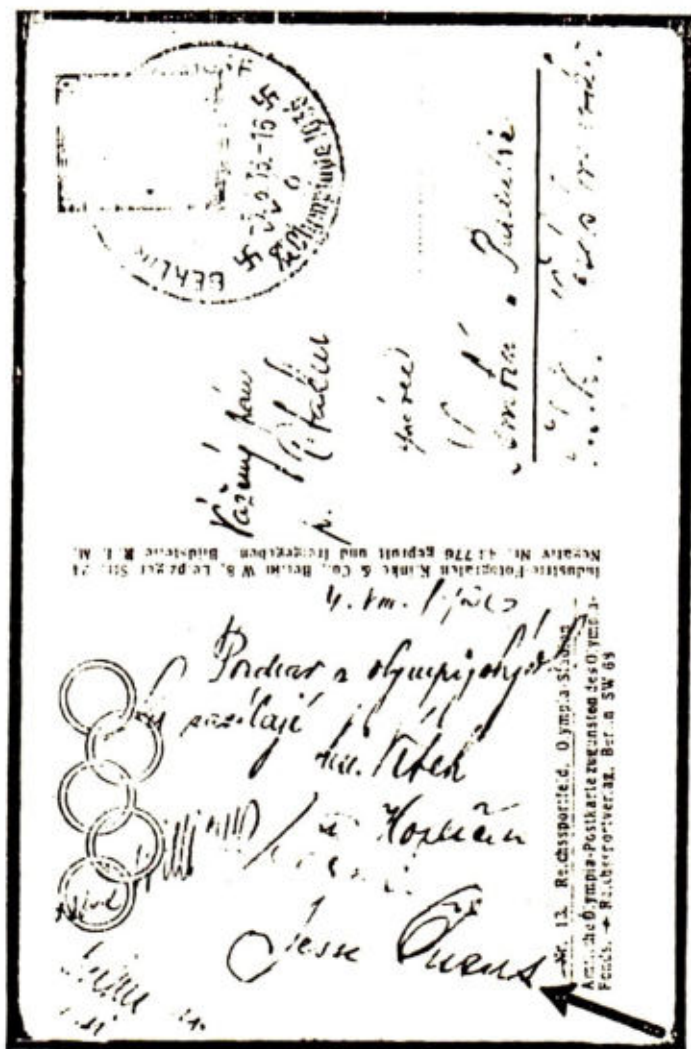
I. C. 1955

1. Celostátní spartakiádě předcházelo celkem 311 okresních spartakiád a pak 28 krajských spartakiád. Razítková dokumentace se nám zachovala z krajských spartakiád z Banské Bystrice, Žiliny, Ostravy, Bratislavy a pak již přišla Praha.

ČESKOSLOVENSKÁ POŠTA

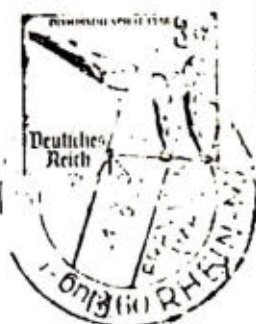
A postage stamp from the Yemen Arab Republic. The stamp features a portrait of a man in the center, a coat of arms on the left, and the text 'YEMEN ARAB REPUBLIC' and 'الجمهورية العربية اليمنية' on the right. The stamp is cancelled with a large circular postmark.

Ke slavnostnímu zahájení Her XI. olympiád, 1936 byl uspořádán příležitostný let vzducholodi HINDENBURG dne 1.8.1936 z Frankfurtu nad Mohanem do Berlína.

*Mit Luftschiff
Hindenburg Olympiafahrt
1936*

*Herrn
R. Hinden*
OO

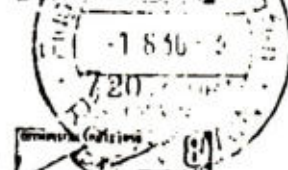
Herrn

Josef Mäe

Reichenberg

Windgasse N. 3

L. J. R.

Zatím v Sovětském svazu v Buzuluku se pod vedením gen.Ludvíka Svobody formovaly jednotky 1.čs.samostatné brigády a chystaly se po boku Rudé armády na rozhodující boje proti nenáviděnému fašismu.V řadách této jednotky bylo mnoho příslušníků FPT a Sokola, jímž tělocvik a branná výchova nebyly cizí a kteří věděli zač bojují.

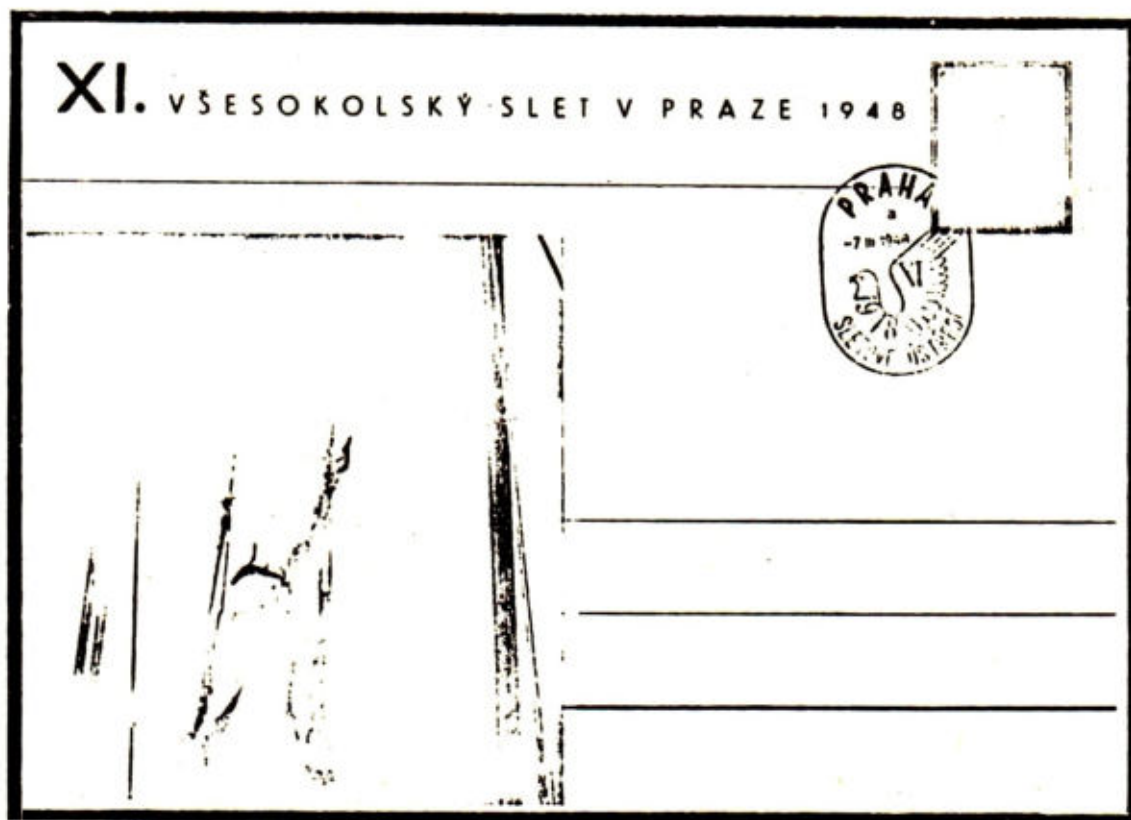
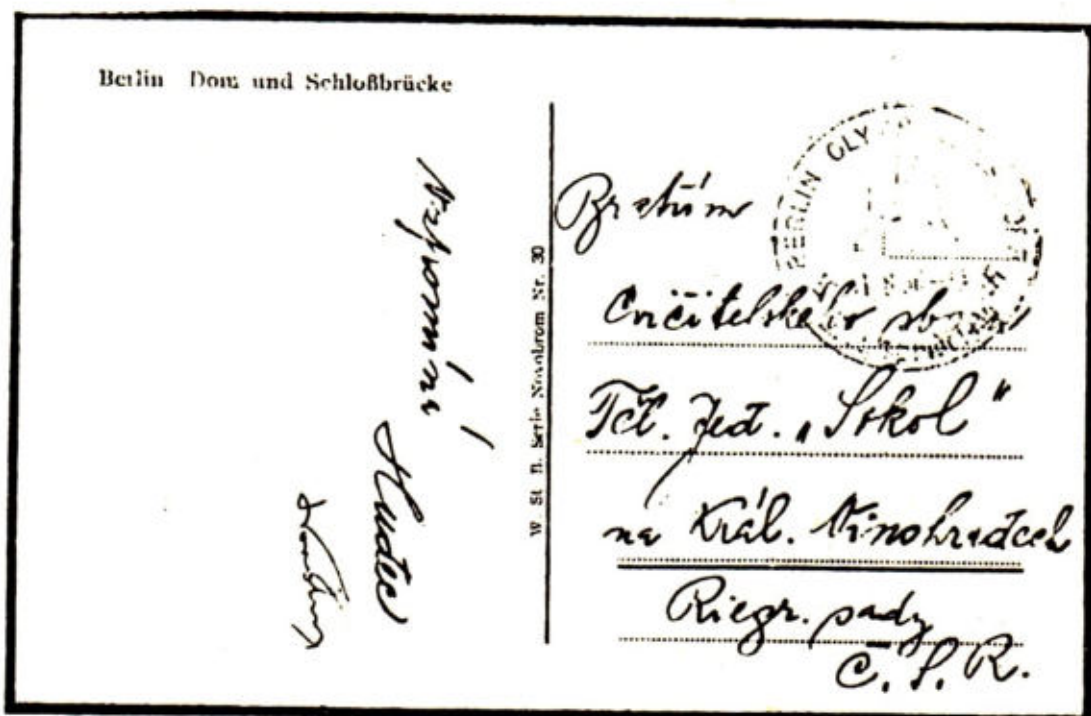
Níže dopis od příslušníka 1.čs.samostatné brigády St.Kabáta ze dne 5.VI.1944, tedy z doby Karpatodukelské operace.

Рыбенская об.
Здобинич Ю.
Пол. Гурова пол. Милославский
Самуила Анна.
П. 38032 Р. Кабат Ст. Кавалер.

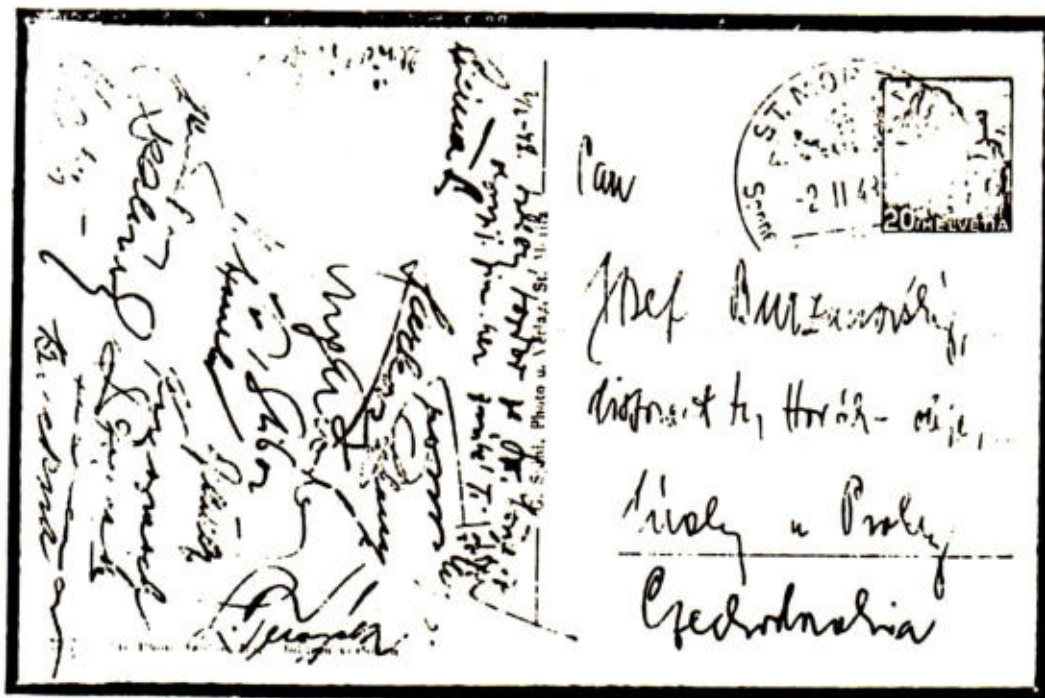
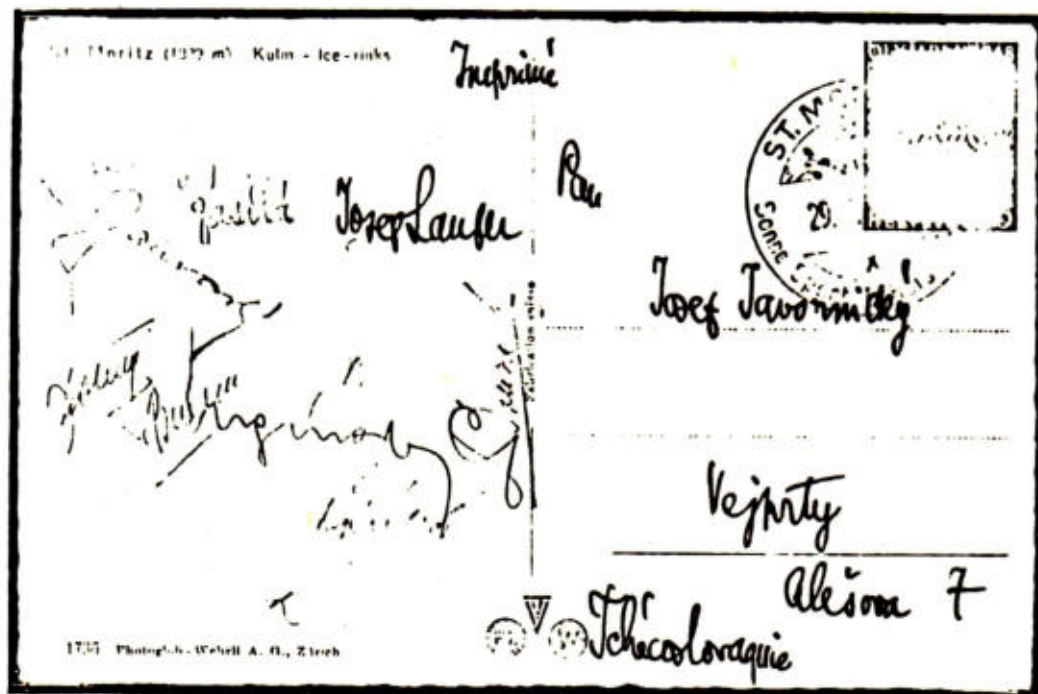

Vynikajícího úspěchu dosáhl gymnasta Alois Hudec vítězstvím ve cvičení na kružích. Předvedl do té doby dosud neznámý gymnastický prvek - rozpor ve visu střemhlav.

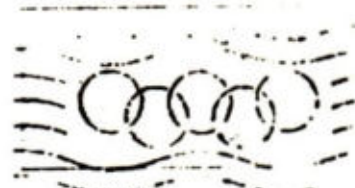
Již téměř tři roky byl v Evropě mír, když se ve Sv. Mořici konaly V. zimní olympijské hry. Zúčastnilo se jich 713 závodníků ze 28 zemí, z toho 51 našich reprezentantů. Získali jsme jednu stříbrnou medaili zásluhou hokejistů.

"Zahajují londýnské olympijské Hry, oslavující XIV.olympiádu moderního věku." Tak zněla slavnostní zahajovací formule, kterou pronesl na stadionu ve Wembley britský král Jiří VI. 29. VII.1948 v 15.45 hod. Těchto prvních Her po II.světové válce se zúčastnilo 4468 sportovců z 59 zemí.

*First
Day
Cover*

A. McInnes Esq.
Redoliff.
Onren Crescent.
Johnstone.
Renfrewshire.

XIVth OLYMPIAD
WEMBLEY
29th JULY 1948

Issued by the Authority of
BRITISH PHILATELIC ASSOCIATION
AND PHILATELIC TRADERS' SOCIETY

AIR LETTER

IF ANYTHING IS ENCLOSED
THIS LETTER WILL BE SENT
BY ORDINARY MAIL.

Mr J J White

7 Darcy Road

WARRINGTON

56

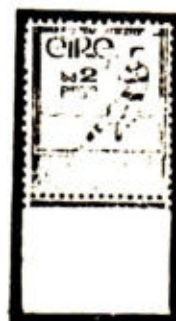
TROCHU Z HISTORIE

Nejstarším místem, odkud máme dochovaný doklad o hře holí a míčem, je Řecko. Ve sbírkách Národního muzea v Athenách je uložen relief na němž je znázorněna scéna rozehrávání míčku dvěma hráči, kteří stojí proti sobě a drží v ruce zahnutou hůl. Relief je přibližně z r.480 před n.l.

Od starých Řeků převzali tuto hru, kteří ji rozšířili svými legiemi do oblastí záp.Evropy

Kdo přišel prvý s nápadem přenést tuto hru z koprbaté země na hladký led nám kroniky nezachovaly. Poprvé se o tom zmínil anglický kronikář 12.stol. W.Fitzieban. Poznamenal, že londýnská mládež v zimě přenášela svou pozemní hru "pohánění míčku holí" na zamrzlé bažiny u Moorfieldu a Fimbury. Tuto hru se říkalo "kroket", v Irsku pak "shinty" a hraje se zde dodnes

Zde je třeba ocenit též nizozemské malíře z 15.-18.stol., kteří na řadě rytin a olejomalb zobrazili ruch na zamrzlých řekách, kanálech či bažinách své domoviny. Díky těmto výtvarným svědectvím poznáváme i hráče friské hry "míčem a holí" zvané "kolver". Tvrdí se, že tento nizozemský kolver byl oblíben i v Čechách v době Jiřího z Poděbrad

Zajímavou památku a možno říci, že prvou nám, na hru "holí a míčem" zanechal Jan.Amos Komenský. Na rytině ze 17.stol.ze svého spisu Orbis Pictus zachytil dětské hry. Mimo jiných zde vidíme postavu děvčeka, které drží zahnutou hůl a snaží se uhodit s ní do míče. Z toho je zřejmé, že již v této době byla v Čechách tato hra velmi dobře známa

Přibližně v téže době u chilských indiánů nakreslil španělský malíř a mořeplavec Alfons de Ovale skupinu mladíků připravených ke hře "holí a míčem" naprosto stejným způsobem jako na athenském reliefu. Malíř na hranu poznamenal, že jde o lidovou indiánskou hru zvanou "chueca". Podobné hry pěstovali také mexičtí Aztékové a Tarumárové, i jiné jiho a středoamerické kmeny.

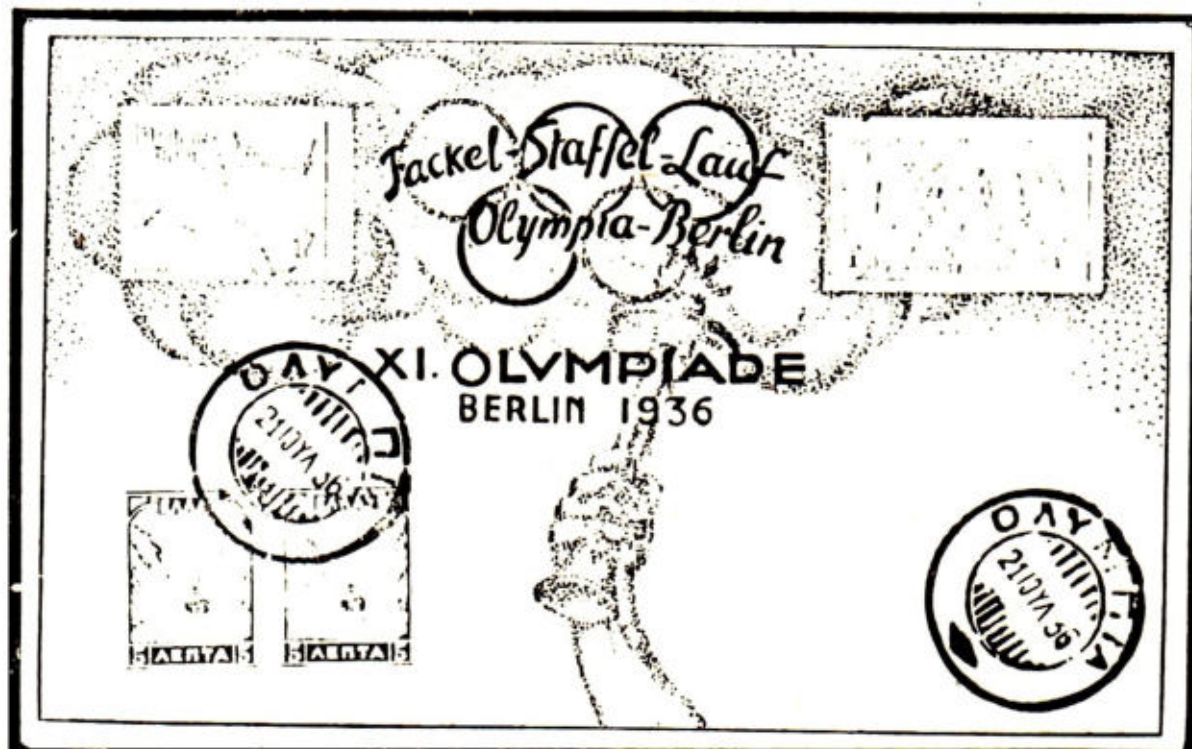

V r.1935 vyzvala Rudá sportovní internacionála protifašistickou veřejnost k protestům proti konání Her XI.olympiády v Hitlerově fašistickém Berlíně, proti profanaci olympijské myšlenky a zásad. Taktéž FPT v čele s Karlem Akšamitem vyzvala k ustavení Výboru pro přeložení Her z fašistického Berlína

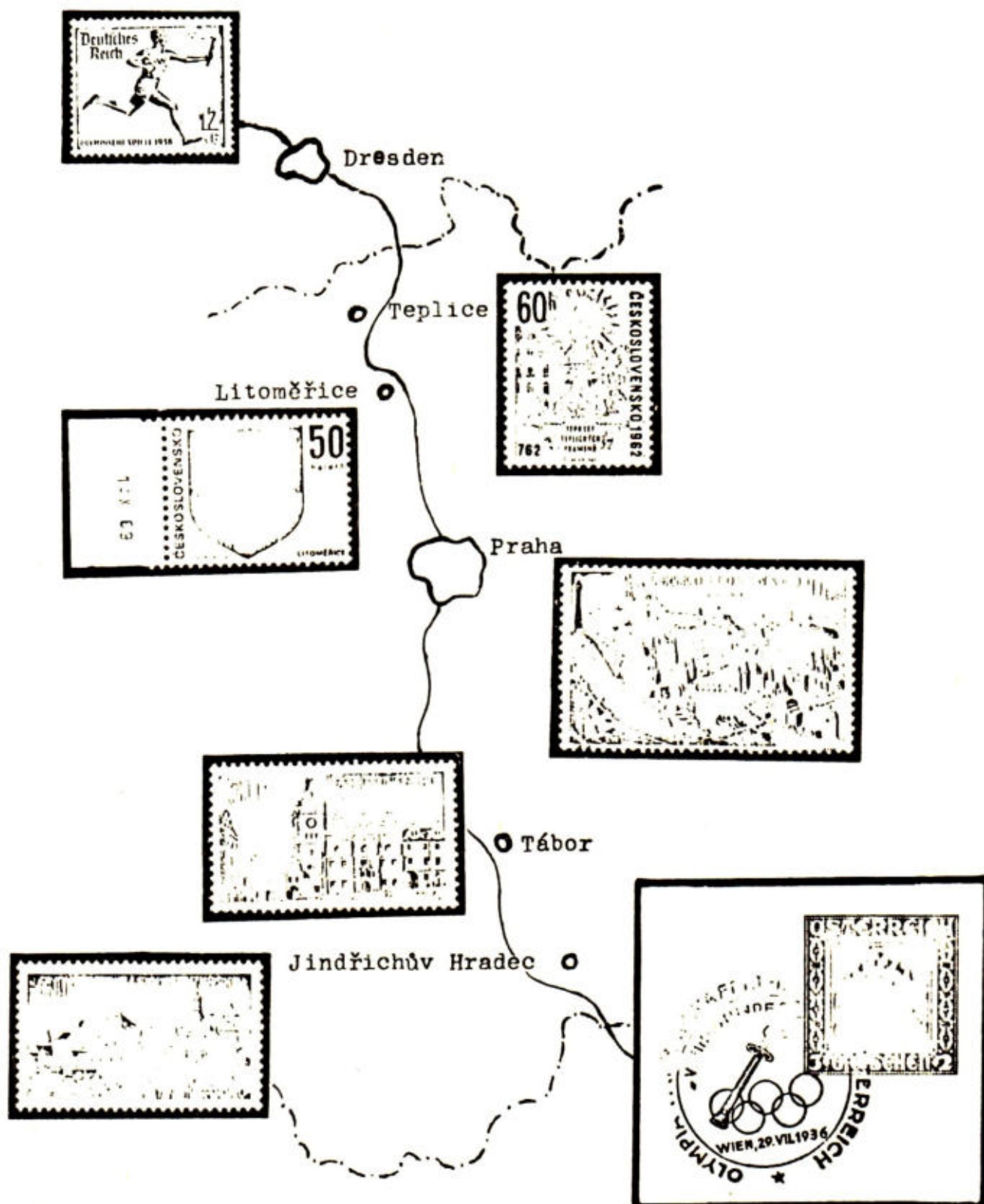
Kampaně za přeložení Her z fašistického Německa se aktivně zúčastnil též sportovec a komunistický novinář Evžen Rošický, později nacisty umučený v koncentračním táboře. Spolu s dalšími sportovci bojkotoval štafetu s olympijským ohněm vedoucí přes ČSR.

V poslanecké sněmovně 17.3.1936 řekl Klement Gottwald :
" Navrhujeme socialistickým stranám, abychom všude společně bojovali za uskutečnění hesla, že z Československa na fašistickou olympiádu v Berlíně nepojede ani noha! "

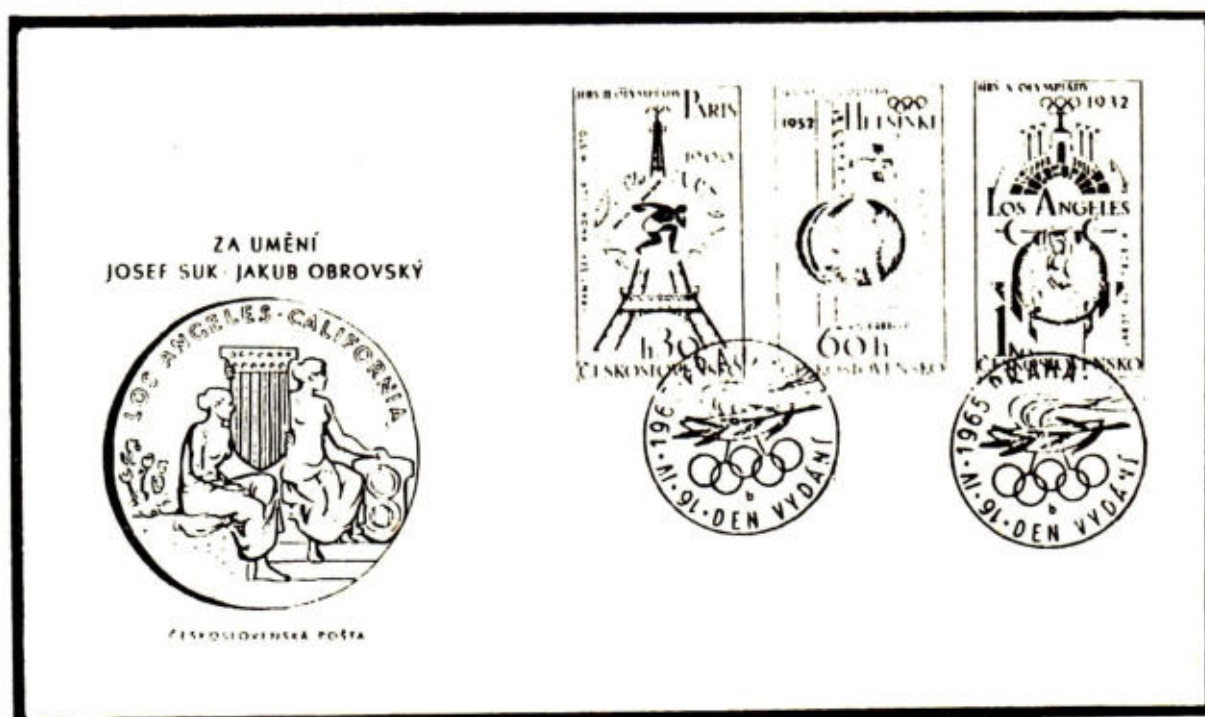

Cesta štafety prvního přenosu olympijského ohně ze starořecké Olympie do Berlína přes Československou republiku ve dnech 30.-31.7.1936.

Podobného úspěchu dosáhl prof. Jakub Obrovský v oboru plastika a sochy. Za dílo "Odysseus" mu byla udělena bronzová medaile. Je autorem mnoha známek ČSR.

Také prof. Max Švabinský obeslal umělecké soutěže Her grafickým listem "Diana na lovu". Toto dílo nebylo odměněno snad jen proto, že se porotě zdály dvě medaile do malého Československa již dosti.

I když třeba Francie uznala SSSR již v r.1924, ČSR toto provedla až v r.1934. Sovětští sportovci si velmi přáli utkat se s našimi fotbalisty, kteří patřili k nejlepším na světě. Po dlouhých dohadech, dokonce s pohrůzkami od FIFA, odjelo do SSSR dne 1.září 1935 sedmáct hráčů Středočeské fotbalové župy. V SSSR sehráli 3 utkání, prvé se hrálo v Leningradě 2:2, poslední v Kijevě vyhrála Praha 1:0.

Druhé utkání se hrálo v Moskvě na stadionu Dynama před více jak sto tisíci diváků, mezi nimiž byl přítomen i Stalin, Molotov, Vorošilov, Kalinin a další. Z ČSR utkání přihlížel A.Zápotocký, V.Kopecký a Zđ. Nejedlý. O zdar výpravy se velmi zasloužil i nezapomenutelný novinář Julius F u č í k , který ji provázal po celou dobu pobytu v SSSR. Na pohlednici zaslané kapitánem mužstva A.Silným jsou podepsáni hráči Kusala, Votruba, Mráz, Čech, Bubeníček, Beibl a Julius F u č í k .

ПОЧТОВАЯ
КАРТОЧКА
POŠTA KARTO

Ленинград. Ростральная колонна
и 6. Зимний дворец
Фото Э. Ханикина и А. Саян

Ленинград № 23297 Изд. Лен. Ола. изд. «Суксфото»
Отск. «Суксфото». Тираж 40.000

Цена 25 коп.

[illegible]

.....

- [illegible]